

Natura 2000 beheerplan

Deelgebied IB11: Hof ter Musschen

Antea Group

Understanding today.
Improving tomorrow.

Colofon

Opdracht

Actualisatie natuurbeheerplannen voor Natura2000-gebieden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Gebied IB11: Hof ter Musschen

Opdrachtgever

Leefmilieu Brussel: Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM)
Havenlaan 86c 3000
1000 Brussel

Opdrachthouder

Antea Belgium nv
Roderveldlaan 1
2600 Antwerpen
T: +32(0)3 221 55 00
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB
Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer

4675673004_IB11

Projectmedewerkers

Degrande Sophie
Heylen Olivier
Verwaijen Dave

Datum

21 juni 2024

Auteur

Degrande Sophie
Verwaijen Dave

Status/ revisie

Definitief
voorontwerp

Vrijgave

Dave Verwaijen

BEHEERPLAN VOOR NATURA 2000- GEBIED IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Deelgebied IB11: Hof ter Musschen

INHOUDSOPGAVE

1	BESCHRIJVING GEBIED IB11 'HOF TER MUSSCHEN'	3
1.1	SITUERING	3
1.1.1	<i>Algemeen</i>	3
1.1.2	<i>Statuten</i>	4
1.1.3	<i>Korte situering en historiek</i>	4
1.2	BELANG VAN DEELGEBIED IB11 BINNEN SPECIALE BESCHERMINGSZONE I	5
1.2.1	<i>Habitats</i>	5
1.2.2	<i>Soorten</i>	5
1.3	BESCHRIJVING SOORTEN	7
1.3.1	<i>Soorten van communautair belang en soorten van gewestelijk belang</i>	7
1.3.2	<i>Strikt beschermde soorten op het hele gewestelijke grondgebied waarvoor instandhoudingsdoelstellingen werden geformuleerd</i>	7
1.3.3	<i>Overige soorten in deelgebied IB11</i>	8
1.4	BESCHRIJVING HABITATS	9
1.4.1	<i>Habitats van communautair belang en habitats van gewestelijk belang</i>	9
1.4.2	<i>Overige natuurtypes in deelgebied IB11</i>	11
2	BESCHRIJVING BEHEERDOELSTELLINGEN	11
2.1	DOELSTELLINGEN OP NIVEAU VAN HABITATS EN SOORTEN VAN COMMUNAUTAIR BELANG EN HABITATS EN SOORTEN VAN GEWESTELIJK BELANG	11
2.2	OVERIGE DOELSTELLINGEN BINNEN DEELGEBIED IB11	13
2.2.1	<i>Bos</i>	13
2.2.2	<i>Graslanden</i>	14
2.2.3	<i>Rietland</i>	14
2.2.4	<i>Boomgaard</i>	14
2.2.5	<i>Woluwe</i>	14
2.2.6	<i>Wetenschappelijk onderzoek</i>	15
2.3	KNELPUNTEN	15
3	BESCHRIJVING BEHEERMAATREGELEN	16
3.1	OVERZICHT BEHEERMAATREGELEN VOOR DEELGEBIED IB11	16
3.2	EXOTENBEHEER	30
3.2.1	<i>Invasieve exotische plantensoorten</i>	30
3.2.2	<i>Invasieve exotische diersoorten</i>	30
3.3	BOSRANDEN	31
3.4	GRASLANDBEHEER	31
3.5	RIETVEGETATIES	31
3.6	BRONZONES EN VOCHTIGE DEPRESSIES	32
3.7	BOOMGAARD	32
3.8	WOLUWE	32
3.9	BEPERKEN MENSELIJKE VERSTORING	33
4	VRIJSTELLINGEN OP VERBODSBEPALINGEN	34
5	LITERATUUR	35
7	BIJLAGEN	36

7.1	BIJLAGE 1: KADASTRALE PERCELEN	37
7.2	BIJLAGE 2: BEPALINGEN MET BETREKKING TOT PATRIMONIUM IN DEELGEBIED IB11	38
7.3	BIJLAGE 3: DE ROL EN HET BELANG VAN DE DEELGEBIEDEN VOOR DE COHERENTIE VAN SPECIALE BESCHERMINGSZONE I	40
7.4	BIJLAGE 4: FOTO'S	41
7.5	BIJLAGE 5: KAARTENBUNDEL DEELGEBIED IB11	50
7.6	BIJLAGE 6: BEGELEIDENDE ACHTERGRONDINFORMATIE BEHEERMAATREGELEN	51
7.6.1	<i>Bestrijding Japanse duizendknoop</i>	51
7.6.2	<i>Woluwe</i>	51
7.7	BIJLAGE 7: BEHEERPLAN C.E.B.E.	53

TABELLEN

Tabel 1-1: Oppervlakte in ha van het deelgebied en van de habitattypes in deelgebied IB11.....	5
Tabel 1-2: Waarnemingen uit waarnemingen.be waarbij "P" = potentie maar geen bevestigde waarneming, "X" = bevestigde waarneming (2011-2021), "Xo" = bevestigde waarneming in omgeving deelgebied < 100m, "Xb" = aanvullende waarnemingen uit het vorig beheerplan en "Xi" = niet opgenomen in databank maar vermelde aanwezigheid in IHD-rapport	5
Tabel 1-3: Overzicht van de meest zeldzame waarnemingen binnen deelgebied IB11	8
Tabel 1-4: In deelgebied IB11 voorkomende habitats van communautair belang en van gewestelijk belang, op het moment van de aanwijzing (cfr. aanwijzingsbesluit), met vermelding van de algemene beoordeling van de staat van instandhouding op niveau van het deelgebied (vertrekbasis = beoordeling SBZ) en de oppervlakte in het deelgebied.	9
Tabel 2-1: Doelstellingen van uitbreiding, ontwikkeling of omvorming voor SBZ I van toepassing in deelgebied IB11	12
Tabel 2-2: Doelstellingen van uitbreiding, ontwikkeling of omvorming op niveau van het SBZ I voor de van toepassing zijnde soorten van het deelgebied IB11	12

FIGUREN

Figuur 1-1: Situering van het deelgebied IB11	4
Figuur 3-1: Overzicht van de wandelassen met aanduiding van welke behouden en welke opgeheven moeten worden.....	33

KAARTEN

Kaart 1.1: Situering deelgebied IB11 en kadastrale percelen
Kaart 1.2: Bestemmingen deelgebied IB11 (Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP))
Kaart 1.3: Habitattypes van communautair belang en hun verwachte evoluties in deelgebied IB11
Kaart 1.4: Overige natuurtypes in deelgebied IB11
Kaart 2: Beheerdoelstellingen in deelgebied IB11
Kaart 3: Beheermaatregelen in deelgebied IB11

1 Beschrijving gebied IB11 ‘Hof ter Musschen’

Kaart 1.1: Situering deelgebied IB11 en kadastrale percelen

Kaart 1.2 Bestemmingen deelgebied IB11 (gewestelijk bestemmingsplan (GBP))

Kaart 1.3 Habitattypes van communautair belang en hun verwachte evoluties in deelgebied IB11

Kaart 1.4: Overige natuurtypes in deelgebied IB11

1.1 Situering

1.1.1 Algemeen

Het gebied IB11 maakt deel uit van de speciale beschermingszone I (verder SBZ I) “Het Zoniënwoud met bosrand, aangrenzende bosgebieden en Woluwevallei”. Voor een algemene en juridische achtergrondschets van de volledige SBZ wordt verwezen naar het document “Inleidend rapport bij de beheerplannen van de SBZ’s in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”.

Het SBZ-gebied IB11 is gelegen in de gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe en heeft een totale oppervlakte van 11,30 ha. Het deelgebied Hof ter Musschen is deels in privé-eigendom, deels in eigendom van de gemeente en deels in eigendom van de UCL. Ook het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is eigenaar van een aantal percelen. Het beheer wordt uitgevoerd door de privé-eigenaar en de gemeente. Het beheer als natuurgebied wordt echter sinds 1988 verzekerd door de natuurvereniging Milieucommissie Oost-Brussel – Commission de l’Environnement Bruxelles-Est (verder CEBE) met de logistieke en technische ondersteuning van het BIM (BIM, 2002). Kaart 1.1 geeft een algemene situering met de kadastrale parcelering weer.

Het gebied IB11 is een semi-private groene ruimte en heeft voor het grootste gedeelte van haar oppervlakte het statuut van “Groengebied met hoogbiologische waarde”. Dit betekent, volgens de bijhorende voorschriften, dat het gebied hoofdzakelijk bestemd is voor het behoud en het herstel van het natuurlijk milieu van hoogbiologische waarde, aangezien het zeldzame fauna en flora herbergt of een belangrijke biologische verscheidenheid vertegenwoordigt. Enkel handelingen en werken die noodzakelijk zijn voor de actieve of passieve bescherming van het natuurlijk milieu of van de soorten, mogen worden toegelaten. Het zuidelijk gedeelte van Hof ter Musschen, met slechts een beperkt gedeelte binnen SBZ, heeft het statuut “Groengebied”, bestemd voor het behoud en het herstel van het natuurlijk milieu. Over de volledige oppervlakte zijn eveneens een aantal aanvullende voorschriften van toepassing als ‘gebied van cultureel historische waarde of voor stadsverfraaiing’. Op kaart 1.2 wordt de bestemming weergegeven.

Figuur 1-1: Situering van het deelgebied IB11

1.1.2 Statuten

Het deelgebied IB11 is, bij besluit van 9 juni 1994, beschermd als landschap 'De weiden van Hof ter Musschen'.

Daarenboven omvat het SBZ-deelgebied IB11 twee monumenten waarvan "Hof ter Musschen", bij besluit van 8 augustus 1988, en "Verbrande molen", bij besluit van 9 april 1943, werden beschermd.

In bijlage 2 worden de beschermingsstatuten en reden van klassering meer in detail besproken.

1.1.3 Korte situering en historiek

Het Hof ter Musschen bevindt zich op de rechtoever van de Woluwe en vormt de noordelijke grens met het Vlaams Gewest. Aan de noordelijke zijde wordt het deelgebied begrensd door de Hippocrateslaan en aan de oostelijke zijde door de E. Mounierlaan en de Hof ter Musschendreef (vroeger Klakkedelle). De verkeersdrukke Woluwelaan is de grens aan de westelijke zijde. Tenslotte wordt de zuidelijke grens bepaald door de Veldkapellaan.

De eeuwenlange ontwikkeling van landbouwactiviteiten in het Woluwedal zijn nog duidelijk zichtbaar binnen het deelgebied IB11. De voormalige bewoners teelden graangewassen en fokten vee op de vette weiden langs de rivier. De drassige hooilanden werden gemaaid voor veevoeder. De oorspronkelijke relictten van het alluviale landschap van de Woluwe zijn bijzonder goed bewaard gebleven (Brichau, 2000). Momenteel is dit halfnatuurlijk gebied van wei- en hooilanden één van de rijkste en biologisch meest gevarieerde van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BIM, 2002).

Omwille van deze uitzonderlijke natuurwaarden van dit deelgebied binnen het geheel van de SBZ I hebben heel wat studenten, natuurgidsen en vrijwilligers zich over dit gebied ontfermd. Er zijn bijgevolg lange en zeer gedetailleerde soortenlijsten aanwezig van zowel fauna en flora. Deze worden echter niet allemaal opgenomen in voorliggend natuurbeheerplan.

1.2 Belang van deelgebied IB11 binnen Speciale Beschermingszone I

Bijlage 3 bevat een overkoepelend document voor het SBZ I met de voornaamste bepalingen van het aanwijzingsbesluit en met het relatieve belang van elk deelgebied voor de habitats en soorten van communautair en gewestelijk belang.

1.2.1 Habitats

Binnen de grenzen van deelgebied IB11 zijn een aantal Europese habitats aangemeld, met name 6430 en 91E0. Daarnaast zijn ook een aantal zones met natuurlijk habitat van gewestelijk belang aanwezig, zoals onder meer dotterbloemgrasland, kamgrasland, rietvegetaties en zilverschoongrasland. Onderstaande tabel geeft de oppervlaktes weer van de voorkomende habitattypes in deelgebied IB10. Een uitgebreidere bespreking van de habitattypes volgt verder onder paragraaf 1.4.

Tabel 1-1: Oppervlakte in ha van het deelgebied en van de habitattypes in deelgebied IB11

	Opp. in deelgebied IB10 (ha)	Totale opp. in SBZ I (ha)
Oppervlakte deelgebied (ha)	11,30	2071
Oppervlakte habitat (ha) in deelgebied		
6430 Voedselrijke ruigten subtype boszomen	0,07	2,32
6430 Voedselrijke ruigten subtype vochtige tot natte ruigten	0,31	4,64
91E0 Alluviale bossen subtype ruigt-elzenbos	1,71	3,10
91E0 Alluviale bossen subtype gewoon elzenbroekbos	0,36	0,87
Dotterbloemgrasland	0,52	2,59
Kamgrasland	1,68	48,99
Rietland	0,62	2,95
Zilverschoongrasland	2,01	3,67

1.2.2 Soorten

Om het belang van het deelgebied voor de verschillende soorten te duiden, wordt in het overkoepelend document (bijlage 3) de aanwezigheid in elk deelgebied van SBZ I gegeven. Er wordt aangegeven of de soort voorkomt in de soortendatabank (2011 – 2021), of de soort vermeld is in het IHD-rapport of in andere relevante databanken werden ingegeven en tenslotte of er potentie is voor de soort. Dat laatste wil zeggen dat er geschikt leefgebied aanwezig is, maar geen bevestigde waarneming. De behandelde soorten zijn die van communautair belang, van gewestelijk belang en de strikt beschermde soorten op gewestelijk grondgebied waarvoor het SBZ werd aangewezen.

In onderstaande tabel worden deze gegevens aangevuld met recentere gegevens uit de soortendatabank van LB (2011 – 2021).

De bespreking van de soorten volgt onder paragraaf 1.3.

Tabel 1-2: Waarnemingen uit waarnemingen.be waarbij "P" = potentie maar geen bevestigde waarneming, "X" = bevestigde waarneming (2011-2021), "Xo" = bevestigde waarneming in omgeving deelgebied < 100m, "Xb" = aanvullende waarnemingen uit het vorig beheerplan en "Xi" = niet opgenomen in databank maar vermelde aanwezigheid in IHD-rapport

	IB11 Hof ter Musschen
Soorten van communautair belang	
1014 - <i>Vertigo angustior</i> – Nauwe korfslak	X

1083 - <i>Lucanus cervus</i> – Vliegend hert	
1134 - <i>Rhodeus sericeus amarus</i> – Bittervoorn	X
1318 - <i>Myotis dasycneme</i> – Meervleermuis	P
1321 - <i>Myotis emarginatus</i> – Ingekorven vleermuis	P
1323 - <i>Myotis bechsteinii</i> – Bechsteins vleermuis	P
1304 - <i>Rhinolophus ferrumequinum</i> – Grote hoefijzerneus	
1166 - <i>Triturus cristatus</i> – Kamsalamander	
Soorten van communautair belang waarvoor IHD worden gesteld	
A027 - <i>Ardea alba</i> – Grote zilverreiger	X
A068 - <i>Mergus albellus</i> – Nonnetje	
A072 - <i>Pernis apivorus</i> – Wespandief	X
A103 - <i>Falco peregrinus</i> – Slechtvalk	X
A224 - <i>Caprimulgus europaeus</i> – Nachtzwaluw	
A229 - <i>Alcedo atthis</i> – IJsvogel	X
A236 - <i>Dryocopus martius</i> – Zwarte specht	X
A238 - <i>Dendrocopus medius</i> – Middelste bonte specht	P
Soorten van gewestelijk belang	
<i>Martes foina</i> – Steenmarter	X
<i>Martes martes</i> – Boomarter	
<i>Eliomys quercinus</i> – Eikelmuis	X
<i>Delichon urbica</i> – Huiszwaluw	X
<i>Riparia riparia</i> – Oeverzwaluw	
<i>Hirundo rustica</i> – Boerenzwaluw	X
<i>Anguis fragilis</i> – Hazelworm	P
<i>Lacerta vivipara</i> – Levendbarende hagedis	
<i>Salamandra salamandra</i> – Vuursalamander	
<i>Melolontha melolontha</i> – Meikever	P
<i>Carabus auronitens</i> var. <i>putseysi</i> – Gouden schalebijter	
<i>Apatura iris</i> – Grote weerschijnvlinder	X
<i>Satyrus w-album</i> – Iepenpage	P
<i>Thecla betulae</i> – Sleedoornpage	X
Soorten die een strikte bescherming genieten	
<i>Myotis brandtii</i> – Brandts vleermuis	P
<i>Myotis mystacinus</i> – Baardvleermuis	P
<i>Myotis nattereri</i> – Franjestaart	P
<i>Plecotus auritus</i> – Gewone grootoorvleermuis	P
<i>Plecotus austriacus</i> – Grijs grootoorvleermuis	P
<i>Pipistrellus pygmaeus</i> – Kleine dwergvleermuis	P
<i>Myotis daubentonii</i> – Watervleermuis	P
<i>Nyctalus noctula</i> – Rosse vleermuis	P
<i>Nyctalus leisleri</i> – Bosvleermuis	P
<i>Pipistrellus nathusii</i> – Ruige dwergvleermuis	P
<i>Eptesicus serotinus</i> – Laatvlieger	P
<i>Pipistrellus pipistrellus</i> – Gewone dwergvleermuis	X
<i>Pipistrellus kuhlii</i> – Kuhls dwergvleermuis	
<i>Mustela putorius</i> – Buning	P
<i>Mustela nivalis</i> – Wezel	P
<i>Neomys fodiens</i> – Waterspitsmuis	X
<i>Micromys minutus</i> – Dwergmuis	X

<i>Accipiter gentilis</i> – Havik	P
<i>Rallus aquaticus</i> – Waterral	X
<i>Scolopax rusticola</i> – Houtsnip	X
<i>Locustella naevia</i> – Sprinkhaanzanger	P
<i>Acrocephalus scirpaceus</i> - Kleine karekiet	X
<i>Acrocephalus palustris</i> – Bosrietzanger	X
<i>Sylvia curruca</i> – Braamsluiper	X
<i>Sylvia communis</i> – Grasmus	X
<i>Lissotriton vulgaris</i> - Kleine watersalamander	X
<i>Lissotriton helveticus</i> – Vinpootsalamander	P
<i>Ichthyosaura alpestris</i> – Alpenwatersalamander	X
<i>Proserpinus proserpina</i> – Teunisbloempijlstaart	
<i>Lycaena phlaeas</i> - Kleine vuurvinder	
<i>Aphantopus hyperantus</i> – Koevinkje	X
<i>Neottia ovata</i> - Grote keverorchis	
<i>Epipactis phyllanthos</i> - Dichte wespenorchis	
<i>Dactylorhiza fuchsii</i> – Bosorchis	X
<i>Dactylorhiza maculata</i> - Gevlekte orchis	X
<i>Dactylorhiza praetermissa</i> – Rietorchis	X
<i>Ophrys apifera</i> – Bijenorchis	
<i>Lycopodium clavatum</i> - Grote wolfsklauw	

1.3 Beschrijving soorten

In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de soorten waarvoor het hele SBZ I is aangewezen, met de staat van instandhouding (toestand bij aanwijzing) zoals opgenomen in het aanwijzingsbesluit. In onderstaande paragrafen wordt het voorkomen van de soorten in deelgebied IB11 beschreven.

1.3.1 Soorten van communautair belang en soorten van gewestelijk belang

Van de soorten van communautair belang zijn grote zilverreiger, wespandief, slechtvalk, ijsvogel en zwarte specht waargenomen in deelgebied IB11. Bittervoorn is ook met zekerheid aanwezig in de Woluwe.

Voor nauwe korfslak zijn er potenties in de nattere zones van het gebied.

Daarnaast is ook de eikelmuis aanwezig in de bossen van Hof ter Musschen. Ook huiszwaluw en boerenzwaluw werden waargenomen in het deelgebied IB11. Daarnaast zijn er van sleedoornpage en grote weerschijnvlinder waarnemingen ter hoogte van Hof ter Musschen.

Potenties zijn er voor steenmarter, hazelworm en meikever. Ook iepenpage kan leefgebied vinden in het gebied indien het aandeel van iep toeneemt in houtkanten en bosranden.

1.3.2 Strikt beschermde soorten op het hele gewestelijke grondgebied waarvoor instandhoudingsdoelstellingen werden geformuleerd

Een hele reeks strikt beschermde soorten zijn waargenomen in het deelgebied. Een groot aandeel daarvan zijn avifauna met onder meer houtsnip, waterral, kleine karekiet, bosrietzanger, braamsluiper en grasmus. Havik zou de meer beboste zones als leefgebied kunnen gebruiken.

Daarnaast zijn ook nog tal van andere diersoorten aanwezig zoals gewone dwergvleermuis, waterspitsmuis, dwergmuis, kleine watersalamander, alpenwatersalamander en koevinkje. Vinpootsalamander die stroomopwaarts in de Woluwevallei voorkomt zou ook in IB11 geschikt leefgebied kunnen vinden. Voor

verschillende vleermuissoorten kan het gebied foerageergebied vormen, maar mits de juiste inrichting kunnen voor sommige soorten de beboste delen of de aanwezige gebouwen ook als zomer- of zelfs winterverblijfplaats fungeren.

In het deelgebied zijn ook een aantal bijzondere plantensoorten waargenomen, waaronder bosorchis, gevlekte orchis en rietorchis.

1.3.3 Overige soorten in deelgebied IB11

Hof ter Musschen kent een zeer grote variatie aan tal van fauna, flora en fungi.

De avifauna is zeer verscheiden gezien het voorkomen van zowel bos als rietmoeras, en dit in een mozaïekstructuur met graslanden. Zo zijn onder meer drie spechtensoorten -kleine bonte specht (*Dendrocopos minor*), grote bonte specht (*Dendrocopos major*) en groene specht (*Picus viridis*) aanwezig binnen het populierenbos. Hierbinnen wordt een spontane omvorming naar inheemse boomsoorten toegelaten waardoor het een groot aandeel aan zowel staand als liggend dood hout bevat.

Bijzonder te vermelden is de, volgens de Rode lijst van de Vlaamse Broedvogels met uitsterven bedreigde, watersnip (*Gallinago gallinago*). Zonder een volledige soortenlijst mee te geven, wordt tevens het voorkomen van o.m. gele kwikstaart (*Motacilla flava*), witte kwikstaart (*Motacilla alba*), graspieper (*Anthus pratensis*) gebonden aan grasland, gemeld.

Daarenboven dient vermeld dat het SBZ-deelgebied Hof ter Musschen een hotspot voor ongewervelden is binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dit blijkt uit de lange lijst waarnemingen waaronder lieveheersbeestjes en libellen.

De lange lijst van zowel gewervelden als ongewervelden bewijst de hoge biodiversiteit binnen het deelgebied Hof ter Musschen. Een volledige soortenlijst van voorkomende soorten van gewestelijk belang, met inbegrip van de flora, is terug te vinden op www.cebe.be. In de onderstaande tabel worden enkel de meest zeldzame of soorten genoteerd.

Tabel 1-3: Overzicht van de meest zeldzame waarnemingen binnen deelgebied IB11

	IB11 Hof ter Musschen
Overige soorten in deelgebied IB11	
FUNGI	
<i>Sarcodontia crocea</i>	Boomgaardstekelkorstzwam
PLANTEN	
<i>Odontites vernus</i>	Rode ogentroost
<i>Dactylorhiza majalis</i>	Brede orchis
<i>Chrysosplenium oppositifolium</i>	Paarbladig goudveil
<i>Schistidium apocarpum</i>	Gebogen achterlichtmos
<i>Oxyrrhynchium pumilum</i>	Klein snavelmos
<i>Elymus caninus</i>	Hondstarwegras
<i>Onobrychis viciifolia</i>	Esparcette
<i>Plagiomnium elatum</i>	Geel boogsterrenmos
<i>Thamnobryum alopecurum</i>	Struikmos
<i>Sherardia arvensis</i>	Blauw walstro
VOGELS	
<i>Phylloscopus schwarzi</i>	Raddes boszanger
<i>Phylloscopus inornatus</i>	Bladkoning
<i>Grus grus</i>	Kraanvogel
VLINDERS	
<i>Nymphalis polychloros</i>	Grote vos
<i>Oidaematophorus lithodactyla</i>	Pluimpjesvedermot

<i>Phyllonorycter muelleriella</i>	Gevlekte eikenvouwmot
<i>Heliozela resplendella</i>	Elzenzilvervlekmot
<i>Argynnis paphia</i>	Keizersmantel
LIBELLEN	
<i>Sympetrum fonscolombii</i>	Zwervende heidelibel
<i>Sympetrum pedemontanum</i>	Bandheidelibel
KEVERS	
<i>Paromalus flavicornis</i>	
<i>Leiopus femoratus</i>	Kleine nevelvlekboktor
<i>Cercyon castaneipennis</i>	
<i>Platycis minutus</i>	
<i>Cantharis paludosa</i>	
ZWEEFVLIEGEN	
<i>Criorhina floccosa</i>	Pluimwoudzwever
<i>Melangyna umbellatarum</i>	Melkelfje
<i>Orthonevra nobilis</i>	Zomerse glimmer
BIJEN en WESPEN	
<i>Pamphilus betulae</i>	

1.4 Beschrijving habitats

In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de habitats waarvoor het hele SBZ I is aangewezen, met de staat van instandhouding (toestand bij aanwijzing) zoals opgenomen in het aanwijzingsbesluit. In onderstaande paragrafen wordt het voorkomen van de habitats in deelgebied IB11 beschreven.

1.4.1 Habitats van communautair belang en habitats van gewestelijk belang

Tabel 1-4 geeft een overzicht van de aanwezige communautaire habitattypes en habitattypes van gewestelijk belang in IB11 Hof Ter Musschen. Het voorkomen is ruimtelijk gesitueerd op kaart 1.3.

Tabel 1-4: In deelgebied IB11 voorkomende habitats van communautair belang en van gewestelijk belang, op het moment van de aanwijzing (cfr. aanwijzingsbesluit), met vermelding van de algemene beoordeling van de staat van instandhouding op niveau van het deelgebied (vertrekbasis = beoordeling SBZ) en de oppervlakte in het deelgebied.

Code	Naam	Subtype	Algemene beoordeling (matig, voldoende, goed)	Oppervlakte (ha)
Habitats van communautair belang				
6430	Voedselrijke ruigten	Boszomen	Matig	0,07
6430	Voedselrijke ruigten	Vochtige tot natte ruigten	Matig	0,31
91E0	Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alnion incanae</i> , <i>Salicon albae</i>)	Ruigt-elzenbos	Matig	1,71
91E0	Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alnion incanae</i> , <i>Salicon albae</i>)	Gewoon elzenbroekbos	Matig/ voldoende	0,36
Habitats van gewestelijk belang				
	Dotterbloemgrasland		Matig	0,52
	Kamgrasland		Matig	1,68
	Rietland		voldoende	0,62

Zilver schoongrasland	Matig	2,01
-----------------------	-------	------

Habitattype 6430

In het noorden van het deelgebied is een zone aangemeld als ‘zoomvormende ruigten van het laagland en van de montane en alpiene zones’ (6430). Deze zone is echter te hoog gelegen en bijgevolg te droog om de ontwikkeling van een uitgesproken moerasspirearuigte mogelijk te maken. Slechts de ontwikkelingsgraad ‘matig’ wordt toegekend.

In het zuiden is ook een voedselrijke ruigte, subtype boszomen aangemeld. De zone is momenteel nog en min of meer open ruigte maar verdere verbossing dring zich op indien het beheer uitblijft. Habitattype 91E0

Er worden twee subtypes onderscheiden binnen het habitattype 91E0. Enerzijds zijn er centraal tussen het rietland en kamgrasland en in de uiterst noordelijke zone van het deelgebied elementen aanwezig die duiden op het subtype ‘gewoon elzenbroekbos’. Dit onder meer doordat de boomlaag gedomineerd wordt door zwarte els (*Alnus glutinosa*) en knotwilg (*Salix alba*), terwijl in de kruidlaag soorten als pinksterbloem (*Cardamine pratensis*), moesdistel (*Cirsium oleraceum*) en moeraszegge (*Carex acutiformis*) waargenomen werden. Er wordt een matige tot voldoende ontwikkelingsgraad toegekend, al mag het voorkomen van nitrofiële soorten zoals grote brandnetel (*Urtica dioica*), liesgras (*Glyceria maxima*) en rietgras (*Phalaris arundinacea*) hiermee niet genegeerd worden. Deze soorten en ook hondsdrif (*Glechoma hederacea*), smeerwortel (*Symphytum officinale*) en haagwinde (*Calystegia sepium*) wijzen eerder op het subtype ‘ruigt elzenbos’. Terwijl populier lokaal duidelijk de boomlaag domineert, komen er in de ondergroei soorten als vlier (*Sambucus nigra*), gewone esdoorn (*Acer platanoides*) en es (*Fraxinus excelsior*) voor. De kruidlaag omvat echter ook soorten als slanke sleutelbloem (*Primula elatior*), kale jonker (*Cirsium palustre*), speenkruid (*Ranunculus ficaria*), engelwortel (*Angelica sylvestris*), robertskruid (*Geranium robertianum*) en geel nagelkruid (*Geum urbanum*), wat eerder wijst op ‘beekbegeleidend vogelkers-essenbos’. De reliëfverschillen maken dat een vochtgradiënt aanwezig is waarbinnen de laagste delen van het bos nat tot zeer nat zijn. Over de volledige oppervlakte wordt een matige ontwikkelingsgraad toegekend omwille van de aanwezigheid van populieren in de boomlaag en grote brandnetel in de kruidlaag.

In het centrale stukje bos is een waardevolle bronzone aanwezig met tal van mossoorten zoals onder meer *Brachytecium rivulare*, *Cratoneuron filicinum* en *Didymodon tophaceus*. Daarnaast werd ook een waarneming van paarbladig goudveil (*Chrysosplenium oppositifolium*) genoteerd, een indicatorsoort voor bronbossen. De zone is echter sterk aan het verbossen. Mits een aangepast beheer en een aantal kleine herinrichtingen zijn in er in deze zone voldoende potenties aanwezig voor het ontwikkelen van Europees habitattype 7220 “kalktufbronnen met tufsteenformatie”.

Dotterbloemgrasland en rietland

In het noordwestelijk gedeelte van het deelgebied IB11 wordt, grenzend aan de Woluwe, een zone aangemeld als dotterbloemgrasland, omgeven door rietland langs de oostelijke en noordelijke rand. Op het moment van het terreinbezoek in augustus 2021 (Antea Group) was het dotterbloemgrasland sterk verruigd met riet waardoor er visueel geen onderscheid meer gemaakt kon worden met het omliggende rietland. Binnen deze zone zijn een aantal bijzondere plantensoorten waargenomen zoals onder meer rietorchis (*Dactylorhiza praetermissa*), bosorchis (*Dactylorhiza fuchsii*), tweerijige zegge (*Carex disticha*), hazenzegge (*Carex ovalis*), bosbies (*Scirpus sylvaticus*), en verder soorten van voedselrijke ruigten zoals moesdistel (*Cirsium oleraceum*), leverkruid (*Eupatorium cannabinum*), moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), harig wilgenroosje (*Epilobium hirsutum*) en gevleugeld hertshooi (*Hypericum quadrangulum*). Typische trajectsoorten¹ die aanwezig zijn, zijn zeegroene zegge (*Carex flacca*), moeraszegge (*Carex acutiformis*) en

¹ Trajectsoorten zijn soorten die bij een ontwikkelingsbeheer of herstelbeheer wijzen op een goede evolutie naar het gewenste einddoel en geven dus aan dat een natuurherstel de goede richting uitgaat (bron: ecopedia).

scherpe zegge (*Carex acuta*), De ontwikkelingsgraad voor het aangemelde dotterbloemgrasland wordt aanzien als matig door de verruiging. Het rietland rondom kan beschouwd worden als voldoende ontwikkeld.

De kleine strook rietland dat in het noorden van het deelgebied werd aangemeld, bevindt zich eerder in een meer verruigde toestand. De zone is hoger gelegen dan het aangrenzend natte bos waardoor de waterbeschikbaarheid minder optimaal is om een volwaardig rietland te bekomen. Bijgevolg wordt het rietland in deze zone slechts als matig beschouwd. Kamgrasland en zilverschoongrasland

Het zuidoostelijk gedeelte van deelgebied IB11 bestaat uit een aaneengesloten oppervlakte van graslanden waar begrazing door paarden wordt toegelaten. De begrazing is jaarrond aanwezig en bijgevolg zeer bepalend voor de vegetatie. Gezien de duidelijke variatie in reliëf en de hydrologische gradiënt, kunnen twee natuurtypes onderscheiden worden. Enerzijds is er noordelijk het hoger en bijgevolg ook droger gelegen kamgrasland.

In de meer lager gelegen en dus vochtigere zones zijn een aantal kleine poelen aanwezig en kent het deel een dichtere begroeiing. In deze zone is een dominantie van heeldaadjes (*Pulicaria dysenterica*) aanwezig, een belangrijke indicatorsoort voor een goede toestand van zilverschoongraslanden. Andere aanwezige en kenmerkende flora van zilverschoongrasland zijn onder meer rode ogentroost (*Odontites vernus*), groot moerasscherm (*Apium nodiflorum*) en blaartrekkende boterbloem (*Ranunculus sceleratus*).

Verspreid over beide graslandvegetaties komt speerdistel (*Cirsium vulgare*) en jakobs kruiskruid (*Senecio jacobaea*) voor wat wijst op een verruiging van de graslanden. Hierdoor wordt aan beide graslanden een matige ontwikkelingsgraad toegekend.

Het westelijk gedeelte van het aangemelde zilverschoongrasland is in gebruik voor wetenschappelijke doeleinden waardoor dit natuurdoel niet verder van toepassing is. De zone bestaat voornamelijk uit riet en opslag van struiken. De aanwezige kwelzones vormen wel een belangrijk leefgebied voor tal van libellen en bruine kikker.

1.4.2 Overige natuurtypes in deelgebied IB11

Tuinen en parken (+ gebouwen)

Ten noordoosten van het deelgebied, ter hoogte van de gebouwen van Hof ter Musschen en de Verbrande Molen, worden deze zones gezien hun historisch karakter beschouwd als 'Tuinen en parken'.

Boomgaarden

Tussen het rietland en de gebouwen van Hof ter Musschen is een boomgaard gelegen. In de bomen zijn vleermuizenkasten bevestigd. De boomgaard kent een mooie populatie van brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*) en krijgt sporadisch bezoek van de houtsnip (*Scolopax rusticola*).

2 Beschrijving beheerdoelstellingen

Kaart 2: Beheerdoelstellingen in deelgebied IB11

2.1 Doelstellingen op niveau van habitats en soorten van communautair belang en habitats en soorten van gewestelijk belang

De instandhoudingsdoelstellingen voor SBZ I zijn opgenomen in bijlage 4 van het aanwijzingsbesluit. Deze omvatten de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor habitats en soorten van communautair belang en van gewestelijk belang. Ook algemene beheermaatregelen voor habitats en ecologische eisen van doelsoorten worden in deze bijlage beschreven. Deze instandhoudingsdoelstellingen op niveau van het gebied SBZ I vormen de basis van de doelstellingen binnen deelgebied IB11.

Kaart 2 geeft een overzicht weer van de vooropgestelde beheerdoelstellingen van deelgebied IB11.

In het overkoepelend document (bijlage 3) zijn specifieke doelstellingen opgenomen die een omvorming, ontwikkeling of uitbreiding beogen. Voor deelgebied IB11 zijn deze opgesomd in onderstaande tabellen.

Er wordt in alle deelgebieden op de overgangen tussen bos en open landschap gestreefd naar het Europees habitattype 6430 (voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones – subtype boszomen).

Tabel 2-1: Doelstellingen van uitbreiding, ontwikkeling of omvorming voor SBZ I van toepassing in deelgebied IB11

Habitat	Kwantitatieve doelstelling	Relevant(e) deelgebied(en)
HT 6430 – subtype boszomen	- Ontwikkeling op minstens 10 plaatsen van bosrand over een lengte van minstens 100m en een breedte van 15m, tussen het bos en de open gebieden - Ontwikkeling van een bosrandvegetatie over een lengte van ongeveer 10 km, bij voorkeur op vochtige plaatsen	Alle deelgebieden met overgangen bos – open

Tabel 2-2: Doelstellingen van uitbreiding, ontwikkeling of omvorming op niveau van het SBZ I voor de van toepassing zijnde soorten van het deelgebied IB11

Soort	Doel	Locaties	Relevant(e) deelgebied(en)
Nauwe korfslak	Indien mogelijk uitbreiding van de populaties en ontwikkeling ervan	Verwezenlijking van een netwerk van habitats waarin de soort goed kan gedijen in de Vallei van de Woluwe	IB11; IB algemeen
Bittervoorn	Progressieve uitbreiding van de bestaande populaties	Verwezenlijking van een netwerk van habitats waarin de soort goed kan gedijen	IA1; IA3; IA4; IB7; IB11
Vleermuizen	Indien mogelijk ontwikkeling van de populaties	- behoud of ontwikkeling van een gevarieerde bosrand tussen de bossen en de meer open gebieden - Progressieve verwezenlijking van een gevarieerd landschap bestaande uit bosgebieden en bosranden evenals uit stadbiotopen en lineaire landschapselementen - Progressieve verwezenlijking van een kwalitatieve	Alle deelgebieden

		verbetering van de habitat van de soorten door een ecologisch herstel van de bestaande vijvers, moerasgebieden en poelen. ▪ toename van het aantal bomen met holtes tot 7 à 10 bomen/ha ▪ bestuderen en gebruik maken van opportuniteiten om nieuwe verblijfplaatsen in te richten. In het bijzonder daar waar de aanwezigheid van vleermuizen bevestigd werd.	
--	--	--	--

2.2 Overige doelstellingen binnen deelgebied IB11

De ecologische doelstellingen zijn de belangrijkste binnen deelgebied IB11. Recreatieve doelstellingen beperken zich tot een toegankelijke wandelfunctie langs de Woluwe. Verder dient rekening gehouden te worden met de historische en landschappelijke kenmerken van het deelgebied. De focus binnen dit beheerplan ligt op de maatregelen die nodig zijn voor het bereiken van de natuurdoelen zoals vastgelegd in het aanwijzingsbesluit voor SBZ I: “Het Zoniënwoud met bosrand, aangrenzende bosgebieden en Woluwevallei”.

Een aantal specifieke doelstellingen zullen per vegetatietype of zone hieronder verder beschreven worden.

2.2.1 Bos

Ter hoogte van de bronzone in het centrale alluviaal bos zijn kenmerken aanwezig van een Cratoneurion-gemeenschap: 7220 ‘kalktufbronnen met tufsteenformaties’. Dit habitatype is nog niet toegekend binnen het deelgebied volgens de inventaris van Natura 2000 maar de aanwezige bronzone heeft wel voldoende potenties om in die richting verder ontwikkeld te worden.

Voor de overige boszones binnen deelgebied IB11 waar geen Europees habitatype aan gekoppeld werd, wordt een doelstelling beoogd zoals ook beschreven voor het Zoniënwoud. Meer specifiek zullen maatregelen genomen worden om te komen tot een type 4 – alluviaal bos en gemengd eikenbos.

Dit beheertype heeft als hoofddoel de ontwikkeling van Natura 2000-habitats van type 91E0, 9130, 9160 en overgangszones 9120-9160, met overwegend lichtminnende soorten en een goed ontwikkelde kruidlaag die bestaat uit voorjaarsflora.

Het gaat om bestanden die vandaag gedomineerd zijn door inheemse loofbomen of die gemakkelijk kunnen worden omgevormd naar een dergelijke dominantie (door dunning of natuurlijke/kunstmatische verjonging). Ze omvatten de habitats van alluviale bossen en andere bestanden die bestaan uit gemengde eikenbossen (eiken-elzenbos, eiken-haagbeukenbos en eiken-essenbos) waarin gerichte kappingen (kappen van bomen op het einde van hun levensduur of doeldiameter, dunningen, zelfs gerichte kap van bomen die de groei van de “doelbomen” hinderen) zullen worden uitgevoerd om de structuur en de soortensamenstelling te verbeteren, en waarin een (grotere) plaats wordt toebedeeld aan de begeleidende verplegende soorten (waarvan de strooisellaag goed afbreekt). Aangezien de es gevoelig is essentaksterfte (*Chalara sp.*), is het

nog niet zo zeker of deze soort een rol kan spelen in dit beheertype. Natuurlijke verjonging van de es mag niet worden uitgesloten, op voorwaarde dat hij wordt gemengd met andere soorten.

Dit beheertype moet de ontwikkeling en de uitbreiding van een typische voorjaarsflora bevorderen (met bosanemoon, slanke sleutelbloem, boshyacint, gevlekte aronskelk, gele dovenetel, daslook). De kenmerkende soorten, waaronder zomereik (maar ook wintereik), gewone esdoorn, veldesdoorn, winter- en zomerlinde, grauwe abeel, ratelpopulier, haagbeuk, es, zwarte els, berk en iep, met een struiklaag van hazelaar, één- en tweestijlige meidoorn, wilde lijsterbes, gewone vogelkers, kardinaalsmuts en rode kornoelje.

2.2.2 Graslanden

Ten aanzien van het grasland, dat in huidige toestand over het merendeel van de oppervlakte wordt begraasd, wordt een algemene verhoging van de variatie van de vegetatie tot doel gesteld.

In het vorig natuurbeheerplan werd een evolutie richting glanshavergrasland vooropgesteld in het noordelijk deel, terwijl voor de zuidelijke zone een omvorming richting dotterbloemgrasland werd beoogd. De uitgangssituatie is echter in die mate veranderd dat een evolutie naar deze vegetatietypes niet meer van toepassing zijn. Het noordelijk deel is momenteel al ontwikkeld naar kamgrasland (Foto 3) en het zuidelijke deel naar zilverschoongrasland. Voor beide zones zal een beheer vooropgesteld worden om de huidige graslandtypes te behouden en verder te ontwikkelen.

In de zuidoostelijke hoek is een perceel aanwezig dat een tijd lang verhuurd werd voor paarden, maar dat nooit gebruikt is geweest waardoor de huidige toestand sterk verruigd is. Het perceel wordt momenteel beheerd door CEBE-MOB voor zowel UCL als de gemeente. Mits goedkeuring tot afsluiten van de illegale doorsteek, die de graslandpercelen nu van elkaar scheidt, kan het perceel mee opgenomen worden in een beheer ter ontwikkeling van zilverschoongrasland.

Ten westen van het plangebied ligt een dotterbloemgrasland, omgeven door rietvegetatie. Het dotterbloemgrasland wordt nog te sterk gedomineerd door riet waardoor tijdens de zomermaanden het onderscheid moeilijk te maken is tussen het dotterbloemgrasland en de rietlanden. Hier wordt een verdere ontwikkeling naar volwaardig dotterbloemgrasland beoogd met behoud van de kenmerkende soorten (met name orchideeën) en eventueel met ijle rietgroei.

2.2.3 Rietland

De rietvegetatie is reeds sterk ontwikkeld. Tot doel wordt gesteld dat deze rietvegetatie zich verder kan ontwikkelen en op lange termijn eventueel deels kan evolueren naar een 6430-habitat (voedselrijke, soortenrijke ruigtes langs waterlopen en boszomen).

Ter hoogte van de matig ontwikkelde rietvegetatie in het noorden worden geen natuurdoelen meer gekoppeld met betrekking tot rietland (rbb_mr) aangezien deze niet haalbaar geacht worden. De zone wordt verder mee opgenomen in het elzenbroekbos dat erop aansluit en krijgt dezelfde doelstellingen, namelijk verdere ontwikkeling tot alluviaal bos (91E0).

2.2.4 Boomgaard

Tussen de kamgraslanden en de hoeve van Hof ter Musschen is een boomgaard gelegen die dient als belangrijk biotoop voor tal van vleermuizen en andere fauna. Verdere instandhouding van de boomgaard is aangewezen.

2.2.5 Woluwe

De Woluwe stroomt zonder onderbrekingen door het Hof ter Musschen en kent momenteel een vrij sterk ontwikkelde vegetatie van lisdodde. Tijdens het terreinbezoek van 18 augustus 2021 werd meegedeeld dat

de vegetatie zou verwijderd worden in september 2021. Op lange termijn is het de bedoeling dat de Woluwe vrij blijft en dat er zich geen verdere hinder door vegetatie of andere elementen voordoet.

De Woluwe vervult ook een belangrijke natuurlijke corridorfunctie naar de nabijgelegen deelgebieden van het SBZ. Niet alleen de vleermuissoorten, maar ook de IJsvogel profiteert hiervan. Het behoud en waar mogelijk een versterking van deze corridorfunctie wordt vooropgesteld.

De Woluwe is de minst verontreinigde waterloop van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze heeft haar bron in het Zoniënwood en heeft zo goed als geen rechtstreekse lozingen te verduren. Er zijn wel overstorten in de Woluwe waardoor water tussen de waterloop en het rioleringsnet wordt verplaatst, maar deze transfers zijn zeldzaam en tasten de kwaliteit van de Woluwe niet significant aan. Daarnaast is er wel de verontreiniging door diffuse bronnen. De biologische kwaliteit van de Woluwe kan echter niet als voldoende worden bestempeld, omdat met name de hydromorfologische kwaliteit te wensen overlaat: ongeveer 41% van haar traject is overwelfd en talrijke fysieke barrières verhinderen de vrije vismigratie. Het traject in open bedding en de bedding zelf zijn ook sterk gewijzigd. De rivier werd meer lineair of rechtlijnig gemaakt. Over zijn traject in open bedding werden de oevers op enkele plaatsen vervangen door oevermuren, om plaats vrij te maken voor wegen of omwonenden. Op veel plaatsen zijn de oevers steil en deels beplant, met verstevigingen onderaan de oever door rijswerk of hordenwerk. Er zijn ook tal van barrières voor de migratie van de vissen (vervallen bij het verlaten van de vijvers of ter hoogte van de molen van Lindekemaele, kokers, sifon onder de metro, ...). De Kaderrichtlijn Water legt de verplichting op om de hindernissen voor de vismigratie (longitudinale continuïteit van de waterloop) als één van de criteria van de hydromorfologie te beoordelen. Daarnaast schrijft een Beneluxbeschikking van 16 juni 2009 voor dat een kaart van de op te heffen hindernissen moet worden opgesteld om een vrije vismigratie te waarborgen. Hoewel de Woluwe in de Beneluxbeschikking 2009 geen prioritaire migratieweg is, is het, om de biologische kwaliteit ervan te verbeteren, in het bijzonder voor vissen, erg belangrijk om te werken aan de systematische opheffing van de barrières voor de vismigratie.

2.2.6 Wetenschappelijk onderzoek

Tussen het alluviaal bos en de vochtige vegetaties met dotterbloemgrasland en rietland is een zone gelegen die gebruikt wordt voor wetenschappelijke doeleinden, meer specifiek om vogels te ringen. De zone is in die mate ingericht met lage struiken om vogels aan te trekken om ze nadien te kunnen vangen en ringen. Theoretisch gezien behoort deze zone tot het zilvergrasland, maar in de praktijk is dit vegetatietype niet waarneembaar. Het wordt verder ook niet meer opgenomen tot de doelstellingen van zilverschoongrasland.

2.3 Knelpunten

Het verder uitbouwen van een sterk ecologisch netwerk binnen deelgebied IB11 en tussen alle andere deelgebieden van SBZ I, brengt een aantal knelpunten met zich mee.

Knelpunten met betrekking tot menselijke verstoring

Ten zuiden van het deelgebied loopt een illegaal wandelpad dat loopt vanaf de Woluwe tot aan de site van de hogeschool en het ziekenhuis. Deze doorsteek is gevaarlijk voor de gebruikers ervan door een groot risico op vallende takken in het bosgedeelte en heeft bovendien een negatieve impact op de biodiversiteit. Het afsluiten van dit wandelpad heeft geen negatieve impact op de mobiliteit aangezien de gebruikers (voornamelijk studenten, personeel en bezoekers van de UCLL) zeer vlot de site kunnen bereiken via de Veldkapellaan die parallel loopt aan het illegaal gecreëerd wandelpad.

Ten zuiden van het deelgebied en ten oosten van de Woluwe is een klein stuk bos doorheen de jaren illegaal ingericht als speelbos. Opnieuw brengt dit een groot gevaar met zich mee doordat in het bos, omwille van een beperkt beheer, takken naar beneden kunnen vallen. Dit brengt de veiligheid van de spelende kinderen en hun begeleiders in het gedrang. Voor deze zone zijn twee mogelijkheden van toepassing in de toekomst.

Enerzijds is het mogelijk om de zone volledig af te sluiten en het bos opnieuw natuurlijk te laten ontwikkelen. Anderzijds, rekening houdend met een verhoogde recreatiedruk en de aanwezigheid van een school vlakbij, kan de zone omgevormd worden naar een officieel en educatief speelbos met een aangepast beheer om de veiligheid te kunnen blijven garanderen.

Aan de grenzen van het deelgebied, ter hoogte van de parking langs de Veldkapellaan en de Singelijn school, is een probleem van sluikestort gekend. De inrichting van de parking in combinatie met een onafgesloten toegang tot het bos, zorgt er voor dat mensen ongezien hun afval en huisvuil deponeren in het bos.

Een andere vorm van menselijke verstoring is gekend ter hoogte van het grasland langs de Molen waar het gazon misbruikt wordt door wildkampeerders (met camper). Door de toegang te beperken zodat enkel wandelaars door kunnen, kan het gazon hersteld worden.

Een laatste vorm van menselijke verstoring is zichtbaar ter hoogte van het wandelpad langs de Woluwe. Dit pad wordt frequent gebruikt door mountainbikers waardoor het wandelpad geen effen en begaanbare structuur meer kent, maar eerder een aaneenschakeling van putten en plassen geworden is. Bijkomend zorgt het uitblijven van een maaibeheer langs de grenzen van het wandelpad voor een slordige en verwaarloosde indruk van het deelgebied.

Knelpunten met betrekking tot vegetatie

Door het verhoogd risico van vallende takken in het hierboven beschreven stukje bos, dient ook bekeken te worden of de veiligheid van de woningen en bewoners van de aangrenzende woningen hierdoor in het gedrang komt. Het betreft hier de woningen ter hoogte van de Veldkapellaan met huisnummers 82, 84 en 86.

3 Beschrijving beheermaatregelen

Kaart 3: Beheermaatregelen in deelgebied IB11

3.1 Overzicht beheermaatregelen voor deelgebied IB11

Onderstaande beheermaatregellentabel geeft de beheermaatregelen voor deelgebied IB11 Hof ter Musschen weer, conform de voorkomende habitats en algemene maatregelen zoals voorzien in de bijlagen van het aanwijzingsbesluit van het SBZ I. De locatie van de beheermaatregelen wordt ruimtelijk weergegeven op kaart 3.

Instandhoudingsdoelstellingen voor de habitats van communautair belang waarvoor het gebied werd aangewezen (Bijlage I.1 van de Ordonnantie)							
Habitat van communautair belang	Subtype/opp. in DG (opp. totaal in SBZ I)	Algemene maatregelen cfr. Bijlage 4 Aanwijzingsbesluit	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
6430 voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones – subtype vochtige tot natte ruigten	0,31 ha (4,64 ha)	- Vermijden van verstruweling en aanplantingen - Opheffen van de bronnen van verdroging en eutrofiëring - Opheffen van de lozingen van afvalwater en mogelijk vervuild water afkomstig van transportinfrastructuren - Opvangen en alten insijpelen van regen- en bronwater van goede kwaliteit - Afvoeren van afvalwater via de riolen of plaatselijk zuiveren ervan - Ecologisch herstellen van waterlopen, waterpartijen, bron- en kwelzones - Actief beheren van invasieve exotische soorten, vermeld in bijlage IV van de ordonnantie, om hun verspreiding in te perken of om ze te verwijderen	Verwijderen boomopslag om de 10 jaar	1	1 november – half maart		O
			Gefaseerd maaibeheer om de 3 jaar	1	September-oktober		O
6430 voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones – subtype boszomen	0,07 ha (2,32 ha)	- Opheffen van de bronnen van verdroging en eutrofiëring - Opheffen van de lozingen van afvalwater en mogelijk vervuild water afkomstig van transportinfrastructuren - Opvangen en laten insijpelen van regen- en bronwater van goede kwaliteit - Afvoeren van afvalwater via de riolen of plaatselijk zuiveren ervan - Actief beheren van invasieve exotische soorten, vermeld in bijlage IV van de ordonnantie, om hun verspreiding in te perken of om ze te verwijderen	Gefaseerd maaibeheer om de 3 jaar	2	September – oktober		O
			Verwijderen boomopslag om de 10 jaar	2	1 november – half maart		O
91E0 Alluviale bossen – subtype ruigt elzenbos	1,71 ha (3,10 ha)	- Bevorderen van de natuurlijke en typische soorten van de habitat bij aanplantingen en/of bij de natuurlijke vernieuwing - Uitbreiden van de hoeveelheid staand of liggend dood hout - Actief beheren van invasieve exotische soorten (zie bijlage 4 van de Ordonnantie) om hun verspreiding in te perken of om ze te verwijderen - Opheffen van de bronnen van eutrofiëring - Opvangen en/of laten insijpelen van regen- en bronwater van goede kwaliteit - Opheffen van de lozingen van afvalwater en mogelijk vervuild water afkomstig van parking en huishoudens	Beheertype 4 – alluviaal bos: In dit bostype worden (selectieve hoog-)dunningen uitgevoerd (vooral i.f.v. zwarte els) om een structuur- en lichtrijk bos te bekomen, met verplegende soorten (goed afbreekbaar strooisel) en voorjaarsflora. Wegens de essenziekte is de rol van es momenteel beperkt tot bijmenging. + Beheertype 6 – Verouderingseiland: zones waarin bomen mogen oud worden met de bedoeling oude dikke habitatbomen te bekomen.	4, 12			R/O
			Gevelde bomen laten liggen; gebruiken om bos ontoegankelijk te maken Ringen ongewenste bomen	4, 12			O

		- Afvoeren van afvalwater via de riolen of plaatselijk zuiveren ervan - Ecologisch hertellen van waterlopen, waterpartijen, bron- en kwelzones - Kanaliseren van het recreatieve gebruik om de kwetsbare gebieden te beschermen - Ontwikkelen van bosrandvegetatie op de grens van de bospercelen en de open plekken/zones	Bestrijding invasieve exotische soorten	4, 12		Indien nodig	O
			Blokkeren toegankelijkheid bospercelen	4, 12			R
			Herstel gedegradeerde zones	4, 12			R
			Bosrand (mantel) op overgang naar open zones, rietkraag en open water: gefaseerd hakhoutbeheer om de 10 jaar	4, 12	1 november – half maart (niet bij vriesweer)	Beheerresten opstapelen in takkenhopen	R/O
			Selectieve dunning: vermijden dat esdoorn dominant wordt	4, 12			O
			Veiligheidsbeheer: - Opmaak bomenbeheerplan met afbakening van risicozones - jaarlijkse VTA op gebiedsniveau, mogelijk frequentere VTA voor geselecteerde bomen	4, 12	Jaarlijks		O
			Veiligheidsbeheer: Veiligheidskappen in randen langs wandelpaden en randzone van het bos	Alle randzones en paden		Indien nodig	O
91E0 Alluviale bossen – subtype gewoon elzenbroekbos	0,36 ha (0,87ha)	- Bevorderen van de natuurlijke en typische soorten van de habitat bij aanplantingen en/of bij de natuurlijke vernieuwing - Uitbreiden van de hoeveelheid staand of liggend dood hout - Actief beheren van invasieve exotische soorten (zie bijlage 4 van de Ordonnantie) om hun verspreiding in te perken of om ze te verwijderen - Opheffen van de bronnen van eutrofiëring - Opvangen en/of laten insijpelen van regen- en bronwater van goede kwaliteit - Opheffen van de lozingen van afvalwater en mogelijk vervuild water afkomstig van parking en huishoudens - Afvoeren van afvalwater via de riolen of plaatselijk zuiveren ervan - Ecologisch hertellen van waterlopen, waterpartijen, bron- en kwelzones - Kanaliseren van het recreatieve gebruik om de kwetsbare gebieden te beschermen - Ontwikkelen van bosrandvegetatie op de grens van de bospercelen en de open plekken/zones	Beheertype 4 – alluviaal bos: In dit bostype worden (selectieve hoog-)dunningen uitgevoerd (vooral i.f.v. zwarte els) om een structuur- en lichtrijk bos te bekomen, met verplegende soorten (goed afbreekbaar strooisel) en voorjaarsflora. Wegens de essenziekte is de rol van es momenteel beperkt tot bijmenging. + Beheertype 6 – Verouderingseiland: zones waarin bomen mogen oud worden met de bedoeling oude dikke habitatbomen te bekomen.	3			R/O
			Gevelde bomen laten liggen; gebruiken om bos ontoegankelijk te maken	3			O
			Ringengewenste bomen				
			Bestrijding invasieve exotische soorten	3		Indien nodig	O
			Blokkeren toegankelijkheid bospercelen	3			R
			Herstel gedegradeerde zones	3			R
			Bosrand (mantel) op overgang naar open zones, rietkraag en open water: gefaseerd hakhoutbeheer om de 10 jaar	3	1 november – half maart (niet bij vriesweer)	Beheerresten opstapelen in takkenhopen	R/O
			Selectieve dunning: vermijden dat esdoorn dominant wordt	3			O

			Lokaal verwijderen van wilgen in diep broek	17			O
			Veiligheidsbeheer: - Opmaak bomenbeheerplan met afbakening van risicozones - jaarlijkse VTA op gebiedsniveau, mogelijk frequentere VTA voor geselecteerde bomen	3	Jaarlijks		O
			Veiligheidsbeheer: Veiligheidskappen in randen langs wandelpaden en randzone van het bos	Alle randzones en paden		Indien nodig	O

Instandhoudingsdoelstellingen voor de habitats van gewestelijk belang waarvoor het gebied werd aangewezen (Bijlage 1.2 van de Ordonnantie)

Habitat van gewestelijk belang	Subtype/opp. in DG (opp. totaal in SBZ I)	Algemene maatregelen cfr. Bijlage 4 Aanwijzingsbesluit	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
Rietvegetaties	0,62 ha (3 ha)	Toepassen van een wintermaai-beheer	Verwijderen houtige opslag	5, 6		Beheerresten opstapelen in takkenhopen in bospercelen	R
			Gefaseerd maaibeheer om de 2-3 jaar (verruigd rietland) - wintermaaien	5, 6	half november – half maart	Maaisel + strooisel verwijderen	O
Zilverchoongraslanden	2,01 ha (3,6 ha)	- Toepassen van een maaibeheer en/of toepassen van extensief begrazingsbeheer - Opheffen van de bronnen van verzuring en eutrofiëring	Jaarrond begrazing door maximaal 3 paarden	7			O
			Maaibeheer als herstelbeheer (1-2 x/jaar)	7	Juni-juli / september	Maaisel verwijderen	R
			Gefaseerd maaibeheer 1x/ 3 jaar	7	september	Enkel bij te sterke verruiging; maaisel verwijderen	O
Kamgraslanden	1,68 ha (50 ha)	- Toepassen van een maaibeheer en/of toepassen van extensief begrazingsbeheer - Opheffen van de bronnen van verzuring en eutrofiëring	Jaarrond begrazing door maximaal 3 paarden	8			O
			Maaibeheer als herstelbeheer (1-2 x/jaar)	8	Juni-juli / september	Maaisel verwijderen	R
			Gefaseerd maaibeheer 1x/ 3 jaar	8	september	Enkel bij te sterke verruiging; maaisel verwijderen	O
Dotterbloemgraslanden	0,52 ha (2,4 ha)	- Toepassen van een verschrallend maaibeheer - Opvangen en laten insijpelen van regen- en bronwater van goede kwaliteit - Afvoeren van afvalwater via de riolen of plaatselijk zuiveren ervan - Ecologisch herstellen van waterlopen, waterpartijen, bron- en kwelzones - Opheffen van de bronnen van verdroging en eutrofiëring	Maaibeheer 2x/jaar met in juni een gedeeltelijke maaibeurt waarbij de zones met zeggenvegetatie en orchideeën gevrijwaard blijft en in september een volledige maaibeurt (incl. zeggenvegetaties).	9	juni september en	Maaisel verwijderen, behalve in depressies lichte strooisellaag behouden t.a.v. nauwe korfslak	R/O

Instandhoudingsdoelstellingen voor de soorten van communautair belang waarvoor het gebied wordt aangewezen (Bijlage II.1.1 van de Ordonnantie)

Naam	wetenschappelijke naam	Ecologische vereisten van de soort	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel

Nauwe korfslak	<i>Vertigo angustior</i>	▪ Geen aanzienlijke en snelle veranderingen van het waterpeil ▪ Open houden van de zeggevelden van het vochtige weiland door het maaien te beperken tot 1 keer per jaar ▪ Toestaan van de permanente accumulatie van een vochtige strooisellaag ▪ Geen betreding in de zeggevelden ▪ Niet plaggen (of eliminatie) van de vegetatie met strooisellaag	Zie beheer rietland en bosranden	5, 3, 6 en 9		Achterlaten van takkenhopen en houtstapels ter hoogte van overgang rietland - bos	O
Bittervoorn	<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	▪ aanwezigheid van een goede waterkwaliteit in de waterlopen en -oppervlakken; ▪ aanwezigheid van paaigebieden met zuurstofrijk water met een geringe organische belasting en zonder langdurige zuurstoftekorten; ▪ aanwezigheid van paaigebieden met zoetwatermosselsoorten zoals <i>Anodonta cygnea</i> en <i>Unio pictorum</i>; ▪ geen of weinig herbepoting met bodemwoelende soorten; ▪ uitvoering van gefaseerde ruimingswerken, verspreid over meerdere jaren;	Zie beheer Woluwe	10			R
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Aanwezigheid van niet met antibiotica behandeld vee	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Bechsteins vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Instandhoudingsdoelstellingen voor de soorten van communautair belang waarvoor instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld (Bijlage II.1.2 van de Ordonnantie)							
Naam	wetenschappelijke naam	Ecologische vereisten van de soort	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
Grote zilverreiger	<i>Ardea alba</i>	▪ aanwezigheid van een goede waterkwaliteit in de ondiepe waterlopen en -oppervlakken; ▪ beschermen van vijver tegen een uitbreiding van waterrecreatieactiviteiten.	Geen specifieke maatregelen voor deze soort in het deelgebied.	/			R/O
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>	▪ roofvogel van grote, vaak oudere bosgebieden met open stukken, bij voorkeur met veel gevarieerd loofhout ▪ voedsel bestaat grotendeels uit wespen- en bijenlarven waarvan de hollen uitgegraven worden	Bosbeheer gericht op een gevarieerd, halfopen loofhoutbos met oude bomen	3, 4, 12			
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	▪ Nestgelegenheid (in steden op kantoorgebouwen, en in torens; vaak in nestkasten).	Geen specifieke maatregelen voor deze soort in het deelgebied.	/			

		▪ Voldoende prooien: in de stad zijn duiven favoriet.					
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	▪ aanwezigheid van een goede waterkwaliteit in de waterlopen en grote wateroppervlakken; ▪ beschermen van de nestgebieden tegen verstoring en vernieling; ▪ in stand houden of ontwikkelen van nest- en foerageergebieden langs beken en vijvers; ▪ aanwezigheid van een aanzienlijke biomassa aan kleine vissen; ▪ aanwezigheid van voldoende overhangende beekvegetatie om de vogels uitkijkplaatsen te bezorgen. ▪ Aanleg van steile, overhangende oevers	Inrichting van de Woluwe: verwijderen van verharding van steile oevers + voldoende overhangende beekvegetatie	10			R
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>	▪ aanwezigheid van grote en oude bomen in de bosgebieden; ▪ voldoende dichtheid van holle bomen en van dikke beuken; ▪ beschermen van de omgeving van de nestbomen tegen verstoring en vernieling; ▪ aanwezigheid van plaatsen om zich te voeden, hoofdzakelijk habitats die mieren aantrekken en rijk zijn aan dood hout.	Zie beheermaatregelen boshabitats	3, 4, 12			R/O
Middelste bonte specht	<i>Dendrocopus medius</i>	▪ aanwezigheid in de beboste gebieden van een evenwichtige vertegenwoordiging van verschillende leeftijdsklassen en behoud van grote eikenbomen (meer dan 200 cm omtrek); ▪ aanwezigheid van dode bomen met holtes en groepjes grote bomen.	Zie beheermaatregelen boshabitats	3, 4, 12			R/O
Instandhoudingsdoelstellingen voor de soorten van gewestelijk belang (Bijlage II.4)							
Naam	wetenschappelijke naam	Ecologische vereisten van de soort	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>	▪ aanwezigheid van schuilplaatsen ▪ aanwezigheid van boomgaarden en fruitbomen ▪ aanwezigheid van een overwinteringshabitat ▪ aanwezigheid van stadbiotopen en lineaire landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren	Voorzien van nestkasten	3, 4, 11, 12			R
			Beheer houtkanten en bosranden	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	R/O
			Beheer boomgaard	11			O
Huiszwaluw	<i>Delichon urbica</i>	▪ nest tegen de gevel van gebouwen ▪ modder van klei of leem + de aanwezigheid van voldoende insecten in de omgeving	Voldoende modderplekken behouden	15, 16			
			Voorzien van kunstnesten aan hoeve	16			R

Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	- aanwezigheid van kale, vochtige leemgrond nabij de nestgebieden - aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhanb van het Natura2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren.	Onderhoud kunstnesten Geen specifieke maatregelen voor deze soort in het deelgebied.	16 /			O
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>	- Aanwezigheid van plaatsen die thermoregulatie toelaten (zonnige en schaduwrijke gebieden) - Aanwezigheid van overwinteringsgebieden - Aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren	Beheer bosranden en boshabitats	3, 4, 12, 18			R/O
Meikever	<i>Melolontha melolontha</i>	- aanwezigheid van volwassen waadbomen zoals zomereik (<i>Quercus robur</i>), wintereik (<i>Quercus petraea</i>), Spaanse aak (<i>Acer campestre</i>), boswilg (<i>Salix caprea</i>) en beuk (<i>Fagus sylvatica</i>) - aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren	Algemene maatregelen 91E0	3, 4, 12, 18			
Grote weerschijnvlinder	<i>Apatura iris</i>	- aanwezigheid van waardplanten zoals <i>Salix sp</i> en <i>Populus tremula</i> - aanwezigheid van geschikte voedselbronnen voor de soort, zoals waterplassen met mineraalrijk water	Beheer poel en natte zones in bos	17, 20			
			Vermijden nestkasten kleine zangvogels (predator)	3, 4, 12, 18			
Sleedoornpage	<i>Thecla betulae</i>	aanwezigheid van de waardplant sleedoorn (<i>Prunus spinosa</i>) en de voornaamste nectarproducerende planten zoals hondsroos (<i>Rosa canina</i>), bosrank (<i>Clematis vitalba</i>) en echte guldenroede (<i>Solidago virgaurea</i>).	Beheer houtkanten en bosranden	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
Iepenpage	<i>Satyrrium w-album</i>	- aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brussels ecologisch netwerk te verbeteren; - aanwezigheid van waardplanten (<i>Ulmus</i> spp.) en van nectar producerende soorten zoals bramen (<i>Rubus</i> spp.) en de gewone liguster (<i>Ligustrum vulgare</i>).	Beheer houtkanten en bosranden	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
			Aanleg extra houtkant en bosranden met aandeel fladderiep (<i>Ulmus laevis</i>) - in beperkte mate (van nature zeldzame soort) aanplanten in bosrand, houtkant.	4, 19		Voor iepenpage volstaan al enkele bomen, liefst in bosrand of parksituaties. Best autochtoon plantgoed gebruiken.	R
Instandhoudingsdoelstellingen voor soorten die strikt worden beschermd op het gehele grondgebied van het Gewest							
Naam	wetenschappelijke naam	Ecologische vereisten van de soort	Specifieke maatregelen voor het deelgebied				
			Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel

Vleermuizen algemeen		▪ aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren; ▪ aanwezigheid van bomen met holtes, staand dood hout en oude of wegwijnende bomen; ▪ aanwezigheid van een boshabitat met gediversifieerde horizontale en verticale structuur; ▪ beperkte lichtvervuiling.	Algemene maatregelen 91E0	3, 4, 12, 18		▪ Beheer habitatbomen (verblijfplaats) ▪ Verhogen horizontale en verticale structuur van het bos (foerageren) ▪ Beheer bosranden en boomgaard (foerageren)	R/O
			Beheer houtkanten en bosrand	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
			Vleermuisvriendelijke verlichting	Volledig deelgebied		Het deelgebied integreren in een donker netwerk	R
Brandts vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Lichtschuwe soort ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het Zoniënwood en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Lichtschuwe soort ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het Zoniënwood en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Lichtschuwe soort ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het Zoniënwood en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Lichtschuwe soort ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			

		Zoniënwoud en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)					
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Lichtschuwe soort ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het Zoniënwoud en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430 ▪ Verzekeren van het behoud van de gekende vliegverbindingen tussen het Zoniënwoud en de vijvers van de rest van SBZ I (Vallei van de Woluwe)	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen” ▪ Toepassen van de algemene maatregelen voor de habitats 9120, 9130, 9160, 9190, 91E0, 6510 en 6430	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	▪ Cfr. “Vleermuizen algemeen”	Cfr. Algemene maatregelen vleermuizen	Volledig deelgebied			
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>	▪ voorkeur voor kleinschalig landschap met houtwallen, greppels en sloten met overhangende vegetatie ▪ aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren; ▪ verzekeren van het behoud van de diversiteit van de potentiële prooien; ▪ aanwezigheid van gangen of bruggen ter hoogte van alle drukke verkeerswegen die SBZ I doorkruisen.	Aanleg extra houtkant en bosranden	3, 4, 14, 19			R
			Aanleg enkele takkenhopen als schuilplaats	Verspreid in deelgebied			R
Steenmarter	<i>Martes foina</i>	▪ voorkeur voor kleinschalig landschap met houtkanten, boomgaarden, bosjes e.d. met voldoende schuilplaatsen (boomholtes, takkenhopen, dichte struwelen, zolders of kruipruimtes);	Aanleg extra houtkant en bosranden	3, 4, 14, 19			R
			Aanleg enkele takkenhopen als schuilplaats	Verspreid in deelgebied			R
			Beheer boomgaard	11			O

		- aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren; - verzekeren van het behoud van de diversiteit van de potentiële prooien					
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>	- Combinatie van bos met geschikte nestbomen met open land om te jagen. - Broedt in naald- en loofbossen, ook in moerasbos, soms in parken. - Jaagt in het bos, maar ook in tussenliggende weilanden en akkers, in aangrenzende open gebieden en steeds vaker ook in de stad. Belangrijk is de aanwezigheid van geschikte prooien.	Algemene maatregelen 91E0	3, 4, 12, 18			
Watterral	<i>Rallus aquaticus</i>	aanwezigheid van strookvormige of uitgestrektere rietzones langs oevers die nog voldoende open water overlaten.	Zie beheer rietkraag en moerasbos	5, 3, 4, 6			O
Houtsnip	<i>Scolopax rusticola</i>	- aanwezigheid in de bosmassieven van open gebieden, zoals open plekken of jonge aanplantingen; - aanwezigheid van alleenstaande bomen in de open gebieden; - aanwezigheid van bosgebieden met goed ontwikkeld onderhoud op een frisse tot vochtige bodem; - aanwezigheid van rustige gebieden tijdens de broedperiode; - behoud van open plekken; - geringe everzwijndichtheid.	Zie beheer bos	3, 4, 12, 18			R/O
Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	natte ruigtevegetaties in open gebieden	Zie beheer rietkraag en moerasbos	5, 3, 4, 6			O
Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	- aanwezigheid van rietvegetaties met stroken riet langs oevers van vijvers en waterlopen; - geen aanzienlijke en snelle veranderingen van het waterpeil tijdens de broedperiode;	Zie beheer rietkraag en moerasbos	5, 3, 4, 6			O
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	- aanwezigheid van open gebieden met dichte, grasachtige vegetatie, voorzien van struiken en andere kleine landschapselementen; - aanwezigheid van randen met struikmantel en dichte graszoom met grote brandnetels op de open plaatsen en in de bosranden.	Zie beheer rietkraag en moerasbos	5, 3, 4, 6			O
			Aanleg bosranden	3, 4, 12, 18			R
Braamsluiper	<i>Sylvia curruca</i>	- aanwezigheid van inheemse hagen of grote massieven van doornstruiken, of hun heraanplanting, in een halfopen omgeving; - aanwezigheid van stadsbiotopen en lineaire landschapselementen die	Beheer houtkant en bosranden	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
			Aanleg extra houtkant en bosranden	3, 4, 14, 19			R

		toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren. aanwezigheid van open gebieden met grasachtige vegetatie, voorzien van dichte struiken en dan met name van het doornige type.					
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	- aanwezigheid van inheemse hagen of bosjes doornstruiken, of hun heraanplanting, langs weiden en hooilanden; - aanwezigheid van stadsbiotopen en lineaire landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren.	Beheer houtkant en bosrand	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
			Aanleg extra houtkant en bosranden	3, 4, 14, 19			R
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>	- aanwezigheid van een goede waterkwaliteit in de waterlopen en -oppervlakken; - verwezenlijking van een verbinding met de op dit ogenblik bestaande populaties nabij de rand van het Gewest; - geringe of onbestaande visdichtheid; - aanwezigheid van een netwerk van zonnige waterhabitats met vegetatie van natuurlijke waterbiocenoses (diepe poelen, vijvers, enz.) en landhabitats (struikheggen, grasstroken, houtstapels, steenhopen, bosjes, enz.) binnen een perimeter die is aangepast aan de behoeften van de soort; - handhaving van een variabele waterdiepte met behoud van een open deel van het watervlak; - afwezigheid van exotische schildpadpopulaties	Beheer poel en natte zones	17, 20			R/O
			Aanleg enkele takkenhopen als schuilplaats	3			R
Alpenwatersalamander	<i>Ichthyosaura alpestris</i>	- Waterhabitats; vrij kleine, ondiepe, beschaduwde en relatief koele waterpartijen, maar ook zonnige, warmere poelen - Landhabitat: strooisellaag, onder stenen, bladeren of dood hout. - structuurrijk landschap met houtkanten, hagen, struwelen en bossen	Beheer poel en natte zones	17, 20			R/O
			Aanleg enkele takkenhopen als schuilplaats	3			R
Koevinkje	<i>Aphantopus hyperantus</i>	- behoud of ontwikkeling van grasachtige open gebieden, voorzien van hagen en bosjes inheemse doornstruiken; - relatief vochtige en beschaduwde graslanden met een vrij hoge en ruige	Beheer houtkant en bosranden	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
			Beheer grazige delen: zomen langs bosranden	7, 8	Gefaseerd 3-jaarlijks	Afvoer van het maaisel	O

		vegetatie, langs/nabij bosranden, struiken, houtkanten; ▪ aanwezigheid van waardplanten voor de soort (grassen); ▪ aanwezigheid van stadsbiotopen en lineaire landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brusselse ecologische netwerk te verbeteren.			maaibeheer (september)		
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>	▪ aanwezigheid van een netwerk van zonnige waterhabitats met vegetatie van natuurlijke waterbiocenoses (diepe poelen, vijvers, rietvegetaties, enz.) en landhabitats (struikheggen, grasstroken, houtstapels, steenhopen, bosjes, enz.) binnen een perimeter die is aangepast aan de behoeften van de soort ▪ natuurlijke aard van de oevers en de bedding van de waterloop	Beheer Woluwe en oevers	10			R/O
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	▪ aanwezigheid van een hoge en dichte grasachtige vegetatie zoals boszomen, rietvegetaties, diverse ruigten en hooilanden ▪ aanwezigheid van een schuilplaats voor de winter ▪ aanwezigheid van stadsbiotopen en landschapselementen die toelaten de ecologische samenhang van het Natura 2000-netwerk en het Brussels ecologisch netwerk te verbeteren	Beheer houtkanten en bosrand	3, 4, 11, 12, 13, 14, 18		Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
Bosorchis	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	▪ (half)beschaduwde plaatsen op humusrijke, leemachtige of kalkhoudende grond op lichte plekken in het bos, in bosranden of onder struweel. ▪ voorliefde voor kalkhoudende grond	Zie beheer rietland	5, 6			R/O
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>	▪ zure en zwak zure bodems, die soms met mineralen zijn aangereikt ▪ aanwezigheid van vochtige omgeving	Zie beheer rietland	5, 6			R/O
Rietorchis	<i>Dactylorhiza praetermissa</i>	▪ aanwezigheid van kalkhoudende tot kalkrijke bodems ▪ kent een voorkeur voor standplaatsen met verstoring en hoog kolonisatiepotentieel	Zie beheer rietland	5, 6			R/O
Maatregelen met ruime toepassing niet specifiek toe te wijzen aan één habitat of soort van communautair of gewestelijk belang							
Beheerdoelstelling	Beheermaatregel			Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
Veiligheidsbeheer	Veiligheidskappen in randen langs wandelpaden en randzone van het bos;.			Alle randzones en paden			O
	Signalisatie en gerichte communicatie organiseren bij noodweer.			Toegankelijke zones deelgebied			O
	Opmaak bomenbeheerplan met afbakening van risicozones en jaarlijkse VTA op gebiedsniveau, mogelijk frequentere VTA voor geselecteerde bomen.			Toegankelijke zones deelgebied			R

Menselijke verstoring beperken	- Tegengaan betreding en kapotrijden door fietsers/mountainbikers van vegetatie naast de paden: ontoegankelijk maken van bospercelen door liggend dood hout, takkenrillen, afsluitingen - Doorgang tussen parking ‘Singelijn’ en scholencampus afsluiten voor alle publiek	4, 1, 7			R
	Illegaal speelbos afsluiten	4			
	Installatie vleermuisvriendelijke verlichting	24			R
	Tegengaan sluikstort door ontoegankelijk maken van risicozones in bosperceel door haag of afsluiting	4			
	Handhaven sluikstort en gebruik illegale wandelpaden	Volledig deelgebied			
Beheer houtkanten/bosrand	Gefaseerd hakhoutbeheer	14, 18 en bosranden 3, 4	Gefaseerd om de 8-10 jaar	Beheerresten opstapelen in takkenhopen	O
Onderhoud boomgaard	Snoei fruitbomen	11	Jaarlijks in winter (december – maart)		O
	Maaibeheer 2x/jaar	11	(juli en september-oktober)		O
Onderhoud t.a.v. toegankelijkheid bos langs boomgaard	Maaibeheer 2x/jaar	12	(juli en september-oktober)		O
Onderhoud grasland/ruigte	Maaibeheer 1x/ 4 jaar (gefaseerd)	21	September – oktober		O
	Dood hout stapelen langs de grens met rietland	21			O
Beheer Woluwe	Lokaal extensief en gefaseerd ruimen van watervegetatie en slib indien nodig (half sept – eind jan)	10	Indien nodig		R
	1x/ jaar gefaseerd maaibeheer oever		September - oktober		R
Bronzone	Zeer lokaal lichtjes dunnen	18			O
	Natuurlijke gradiënt creëren	18			O
Verbetering structuur Woluwe	Micromeanders	8			R
	Inbrengen van dood hout	8			R
	Afschuinen oevers	8			R
Bestrijding invasieve exoten	- Actief beheren van invasieve exotische soorten (zie bijlage 4 van de Ordonnantie) om hun verspreiding in te perken of om ze te verwijderen - Bomen/struiken: in het kader van onderhoud en veiligheidsbeheer: - Benadelen van exotische soorten (Canadapopulier, robinia) bij selectieve dunningen - Exotische ganzen: wegvangen/schudden eieren (bestrijding dient in ruimer gebied gecoördineerd te verlopen) - Exotische schildpadden: wegvangen	Volledig deelgebied		Indien nodig	O
Opmaak programmadocument (Woluwe noord)	Uitwerking van een programmadocument van het Noordelijke deel van de Woluwe dat globale acties omvat, waarbij rekening wordt gehouden met de scenografische principes van de gebieden en de knelpunten vermeld in voorliggend beheerplan.	Volledig deelgebied			
Maatregelen binnen SBZ, maar buiten habitats					
Beheerdoelstelling	Beheermaatregel	Zone	Tijdstip/termijn	Opmerking	Type maatregel
Toegankelijkheid	Herstellen wandelpaden langs Woluwe	9			R
Landbouwactiviteit	Agro-ecologische productie van tarwe of andere graangewassen gekoppeld aan de activiteiten rond de historische bakoven in het deelgebied	Omgeving windmolen		Kleinschalige landbouwactiviteit gekoppeld aan de agrarische historiek	O

Vergroten van het draagvlak voor de bescherming van de aanwezige doelsoorten en habitats	Sensibiliserings- en beschermingsacties o.m. over verschillende beheermaatregelen: verspreiden infobrochure, publicatie in gemeentelijk infoblad, organiseren infoavonden en wandelingen, opnemen in lessenpakket van scholen in de wijk...		Permanent		R+O
--	---	--	-----------	--	-----

*R = restauratie/verbetering; O = onderhoud

3.2 Exotenbeheer

Voor invasieve exoten, vermeld in bijlage IV van de natuurordonnantie en op de Europese lijst, geldt het 'early warning/rapid response' systeem. Binnen de Europese verordening 'Invasieve Uitheemse soorten' (1143/2014) wordt gefocust op een drietrapsaanpak. Preventie is de meest kosteneffectieve benadering. Vervolgens is het van belang de invasieve exoot snel te signaleren en in te grijpen. Een derde stap is het beheren en terugdringen. Het is hierbij belangrijk een zorgvuldige afweging te maken van de haalbaarheid en wenselijkheid van de bestrijding.

3.2.1 Invasieve exotische plantensoorten

Er dient een 3-jaarlijkse controle en bestrijding te gebeuren op aanwezigheid van te bestrijden exotische boom- en struiksoorten. De opvolging van gekende locaties dient intensiever te gebeuren, naargelang de te bestrijden soort.

Niet-invasieve exoten dienen niet actief bestreden te worden, maar kunnen bij de dunningen preferentieel geselecteerd worden (met uitzondering van opmerkelijke bomen). In deelgebied IB11 betreft het vooral Canadapopulier. Oude exemplaren kunnen wel behouden blijven en oud worden en aftakelen zodat voor hollenbroeders en vleermuizen geschikte nestplaatsen beschikbaar worden (of blijven).

Een veel voorkomende invasieve plantensoort binnen SBZ I deelgebieden is Japanse duizendknoop. Deze soort heeft momenteel nog geen intrede gemaakt binnen deelgebied IB11, maar blijvende aandacht is noodzakelijk om potentiële intrede te vermijden. In bijlage 5 wordt beschreven hoe deze soort vakkundig beheerd en bestreden kan worden.

3.2.2 Invasieve exotische diersoorten

De populatie aan exotische vogels (vooral halsbandparkiet (*Psittacula krameri*), mogelijk ook grote alexanderparkiet (*Psittacula eupatria*)) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een knelpunt voor zover er sprake is van nestplaatsconcurrentie en een tekort aan het aanbod van broedholtes. Aangezien het terugdringen van de halsbandparkieten stuit op praktische en maatschappelijke problemen moet getracht worden om via natuurlijke processen voldoende oude bomen met holtes te verkrijgen.

Exotische ganzen zoals Canadese gans of nijlgans voeden zich met plantaardig materiaal. De mechanische effecten op de inheemse flora als gevolg van begrazing hebben een negatieve impact op de biodiversiteit. Dagelijks zorgen de ganzen daarenboven voor meer dan 0,5 kg uitwerpselen, met als gevolg een eutrofiëring van de lokale bodem of het water.

De voorkeursmethode voor de bestrijding van deze ganzen is het prikken van de eieren, ter preventie van een verdere populatie-opbouw. Het prikken van eieren kan met behulp van een lange naald. Prikken gebeurt het best aan de bolle kant van het ei, waar de luchtkamer zit. Er dient op gelet te worden dat de eieren niet beginnen te lekken. Het nest mag niet beschadigd worden, en de eieren dienen schijnbaar intact te blijven. Eieren kunnen afgedekt zijn door dons. Van zodra de gans doorheeft dat het nest of de eieren beschadigd zijn, zal ze een nieuw nest maken. Eieren kunnen ook worden geschud, doch is prikken effectiever. Volwassen en juveniele vogels kunnen verder worden gevangen met kooien of netten, bijvoorbeeld in de ruiperiode (eind juni / begin juli - maar dit is een methode die voor nijlgans minder effectief is). De combinatie van beide bestrijdingsmethoden is het meest efficiënt (Beck et al. 2002). Best wordt de bestrijding op een gecoördineerde manier aangepakt voor de ruimere omgeving van het beheerplangebied.

Jacht is verboden en een bestrijding met vuurwapens is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet toegelaten. Als noodzakelijke aanvulling hierbij wordt een verbod op het bijvoederen van watervogels ingesteld.

Exotische amfibieën of reptielen of rivierkreeften worden onmiddellijk weggevangen indien ze worden opgemerkt en ook uitheemse waterplanten worden verwijderd (early warning rapid response). Er moet vooral vermeden worden dat met ruimingswerken wortelstokken worden verspreid. Voor zover van toepassing wordt de bestrijding teruggekoppeld met het LIFE RIPARIAS-project.

3.3 Bosranden

Een ecologisch goede bosrand bestaat uit een mantel en een zoom. Ter hoogte van de mantel is een gefaseerd hakhoutbeheer aangewezen waarbij om de 10 jaar een deel van de opslag gekapt wordt. Voor de zoom wordt een gefaseerd maaibeheer vooropgesteld met maaibeurten aan een frequentie van 1 keer per 4 jaar en waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

Ter hoogte van de aanwezige houtkanten (beheereenheid 14) en het centrale beboste stuk (beheereenheid 18) wordt ook een gelijkaardig hakhoutbeheer vooropgesteld om meer variatie en biodiversiteit in deze zones te brengen.

3.4 Graslandbeheer

Ter hoogte van het kamgrasland en zilverschoongrasland wordt een begrazingsbeheer vooropgesteld waarbij maximaal 3 paarden de terreinen jaarrond mogen begrazen. Daarenboven dienen de graslanden ook 1 keer per 3 jaar gefaseerd gemaaid te worden om de dichte begroeiing met distels en jakobskruid te verwijderen om een goede staat van instandhouding te kunnen blijven garanderen. Ook in zones waar heelblaadjes zeer dominant zijn, is dit een mogelijke ingreep. Dit gebeurt best in de periode juni-juli. In de eerste jaren kan een herstelbeheer plaatsvinden waarbij de maaibeurt jaarlijks gebeurt, zo nodig aangevuld met een extra maaibeurt in september.

Het dotterbloemgrasland wordt 2 keer per jaar gemaaid om de dominantie van riet te doorbreken. In juni wordt een maaibeurt uitgevoerd waarbij de zone met waardevolle zeggenvegetatie en orchideeën gespaard blijven. In september volgt een tweede maaibeurt waarbij alles gemaaid wordt, inclusief de zeggenvegetatie en orchideeën.

De overgangszones naar beboste delen mogen ruiger worden (zoom). Zo nodig wordt houtige opslag verwijderd. Ter hoogte van de reeds aanwezige ruigte (6430) wordt een gelijkaardig beheer voorzien. Het betreft hier een zeer extensief maaibeheer van 1 keer om de 3 jaar dat gefaseerd uitgevoerd wordt.

Daarnaast is er nog het grasland ter hoogte van de Verbrande Molen en het gazon rond het Hof ter Musschen, waar geen natuurdoelen aan gekoppeld zijn. Voor het grasland rond de molen wordt een tweejaarlijks maaibeheer (half juni – half juli en september) vooropgesteld dat op lange termijn kan overgaan naar een jaarlijkse maaibeurt in september wanneer de verschraling succesvol is. Het gazon ter hoogte van het Hof ter Musschen krijgt een intensiever maaibeheer omwille van het historisch karakter en het gebruik voor recreatie en evenementen. Om alsnog een beetje meer biodiversiteit in het gazon te brengen, wordt hier een maandelijks gefaseerd maaibeheer voorzien waarbij het gras nog vlot toegankelijk blijft voor betreding, maar lage begroeiing meer ontwikkelingskansen krijgt en zo bijdraagt tot extra nectarbronnen voor tal van insecten.

Het verruigd grasland ten noorden van het deelgebied (beheereenheid 21) krijgt een gefaseerd maaibeheer om de 4 jaar in het najaar (september – oktober) waarbij elk jaar ongeveer 1/4 gemaaid wordt.

3.5 Rietvegetaties

De rietvegetatie krijgt een gefaseerd maaibeheer, waarbij om de 4 jaar een deel van het riet gemaaid wordt (eind augustus – begin september). Het maaisel wordt in kader van het huidig beheer gestapeld langs de Woluwe, maar de bedoeling is dat het volledig verwijderd wordt.

Waar het rietland te zeer verruigd is, kan men deze in 3 tot 5 jaar opknappen door tweemaal per jaar te maaien en het maaisel en strooisel op te ruimen, best in de tweede helft van juni en in augustus.

Houtige opslag wordt, indien van toepassing, om de 6 jaar verwijderd.

3.6 Bronzones en vochtige depressies

Om de bronzone ter hoogte van het centrale bos (aangeduid op kaart 3 met groene arcering) meer ontwikkelingskansen te bieden, is zeer lokaal dunnen van de zone aangewezen. Echter mag het niet volledig opengemaakt worden, maar slechts beperkt meer zonlicht inbrengen. Daarnaast wordt in de bronzone een meer natuurlijke gradiënt aangebracht ten aanzien van verschillende bryofytengemeenschappen en andere typische bronnenflora.

Daarnaast zijn ter hoogte van het dotterbloemgrasland twee duidelijke depressies aanwezig (aangeduid op kaart 3 met blauwe arcering) die zeer interessant leefgebied zijn voor korfslakken. Het algemeen maaibeheer van het dotterbloemgrasland wordt gevolgd maar in tegenstelling tot de rest van het dotterbloemgrasland wordt ter hoogte van de depressies wel wat maaisel achtergelaten dat dient als strooisellaag.

3.7 Boomgaard

De boomgaard ondergaat jaarlijks een onderhoudssnoei, die best plaats vindt in de periode tussen half november tot en met januari, wanneer er geen bladeren meer aan de bomen hangen. Eventuele dode of zieke bomen worden vervangen.

De aanwezige vleermuiskasten worden ook onderhouden.

Het grasland onder de boomgaard wordt jaarlijks 2 keer gemaaid (juli en september-oktober), waarbij het maaisel wordt afgevoerd.

3.8 Woluwe

Alle werken nodig voor een ecologisch onderhoudsbeheer van het hydrografisch netwerk zijn inbegrepen in het beheerplan. Ook enkele beperkte inrichtingswerken die de structuurvariatie verhogen, met gunstige effecten voor de biodiversiteit, worden voorzien. Grote inrichtingswerken worden niet in het kader van dit beheerplan voorzien. Voor een begeleidende beschrijving over onderstaande maatregelen, wordt verwezen naar bijlage 5.

Volgende mogelijke maatregelen kunnen voorzien worden ter hoogte van de Woluwe:

- Inbrengen van dood hout onder de vorm van boomstammen en takken in hoopjes langs de oeverzijde.
- Ontwikkelen van micromeandering door middel van lokale afgravingen van de oever.
- Inrichting steile en overhangende oevers door middel van lokale ontgravingen; elders juist afschuinen van de oevers om een brede moerassige zone tot ontwikkeling te brengen.

Alvorens tot deze maatregelen over te gaan is een hydrologische studie van de Woluwe aangewezen, om de locaties waar de maatregelen mogelijk zijn in beeld te krijgen. De opstuwing die veroorzaakt wordt door het inbrengen van dood hout en de aanleg van micromeanders mag stroomopwaarts geen aanleiding geven tot overstromingen. Daarnaast is ook nog een studie (inventarisatie) aangewezen naar de kritieke punten van vismigratie in de Woluwe die moet uitwijzen waar bijkomende maatregelen noodzakelijk zijn om langs het volledige traject van de Woluwe vrije vismigratie te kunnen voorzien. Na de studie kan een meerjareninvesteringsplanning worden opgesteld om de migratiebarrières geleidelijk aan te verwijderen.

Verder dient de lisdoddevegetatie verwijderd te worden uit en langs de Woluwe om een goede doorstroming te kunnen blijven garanderen. Wanneer zich in de toekomst opnieuw een sterke groei van lisdodde voordoet, zal deze maatregel herhaald worden. De verwijdering van deze dominante vegetatie gebeurt gefaseerd ten aanzien van beschuttingsplaatsen voor bittervoorn.

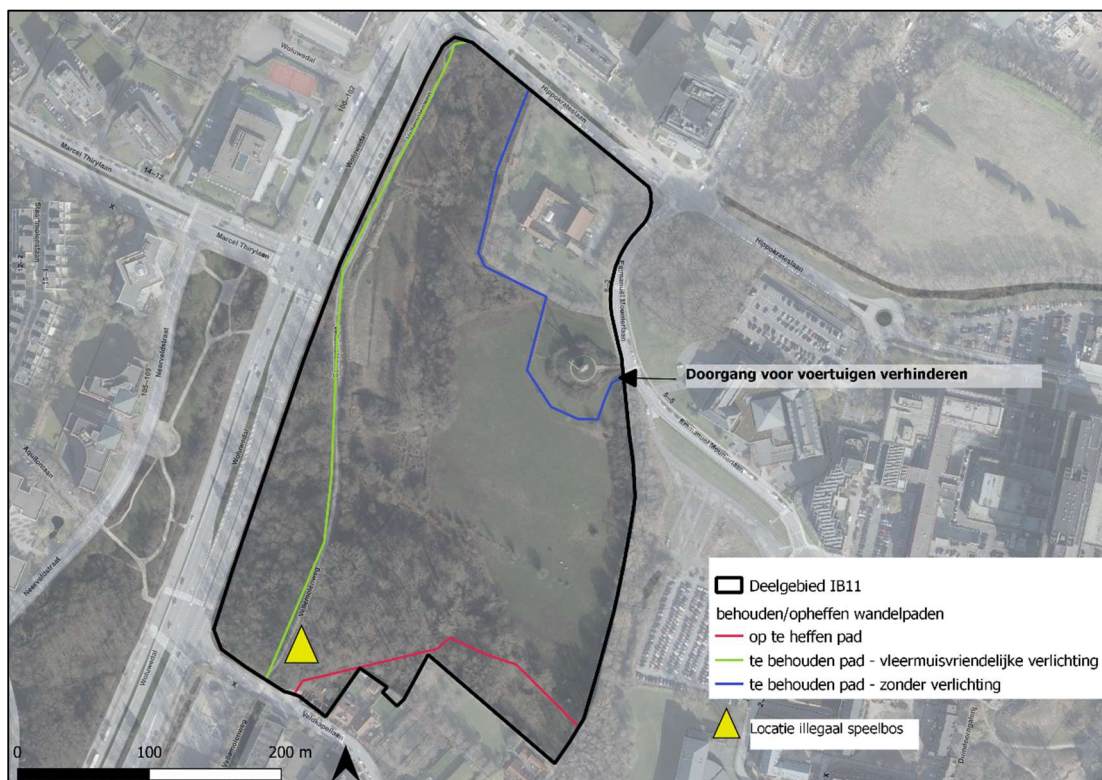
3.9 Beperken menselijke verstoring

Bij de uitvoering van deze maatregelen wordt er rekening gehouden met de historische aan landbouw gebonden aanwezigheid van paden en wegen. Onomkeerbare wijzigingen van historische landschapselementen moet daarbij steeds worden vermeden. De doorsteek tussen de school 'Singelijn' en de campus van UCL wordt afgesloten om de veiligheid van de passanten niet verder in het gedrang te brengen. Bovendien wordt op die manier maximaal ingezet op een herstel van het bos waar een nulbeheer voorzien is. De Veldkapellaan kan als bestaande en vlot toegankelijke verbindingsweg tussen de Woluwelaan en de campus dienst doen waardoor de alternatieve route door het bos niet permanent noodzakelijk is. Van zodra de veiligheidssituatie het toelaat kan deze verbinding doorheen het bos opnieuw worden opgesteld. Nu wordt de zone met populieren in nulbeheer afgesloten voor publiek in functie van een optimale natuurontwikkeling. De toegang tot het bos via de parking tegenover de school 'Singelijn' wordt verhinderd met behulp van een natuurlijke omheining door middel van dood liggend hout, een dichte haag of een eco-afsluiting. Een goede handhaving is eveneens noodzakelijk om sluikstort dat via deze weg het deelgebied binnenkomt te vermijden.

Delen van het wandelpad die niet meer goed begaanbaar zijn, worden hersteld.

De toegang tot de Verbrande Molen wordt beperkt door middel van een ecoafsluiting (houten bareel, houten paaltjes, liggende boomstammen geschrant, ...) zodat enkel wandelaars nog door kunnen. Zo wordt vermeden dat campers er zich nog langer vestigen.

Figuur 3-1 toont een overzicht van de wandelpaden, locatie van het illegaal speelbos en de doorgang aan de molen die beperkt zou moeten worden tot enkel voetgangers.

Figuur 3-1: Overzicht van de paden met aanduiding van welke behouden en welke opgeheven moeten worden

4 Vrijstellingen op verbodsbepalingen

Alle handelingen en werken die voortvloeien uit dit beheerplan en die nodig zijn voor het ecologisch beheer van het gebied om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken, zijn onderworpen aan een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 12 van het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14 april 2016 tot aanwijzing van het Natura 2000- gebied – SBZ IB11 “Hof Ter Musschen”, in toepassing van artikel 47, §2, van de ordonnantie van 1 maart 2012 betreffende het natuurbehoud.

5 Literatuur

Beck, O.; Anselin, A., & Kuijken, E. 2002. Beheer van verwilderde watervogels in Vlaanderen. Rapport van het Instituut voor Natuurbehoud 2002.08. Brussel

Bleeker M. & Verdonschot P.F.M. 2007. Een expertsysteem voor de keuze van hydrologische maatregelen. V. MaatregelWijzer Waterbeheer. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1521.

Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) 2002. De Woluwevallei- Brochure.

Commission de l'Environnement de Bruxelles-Est – C.E.B.E, 1998. Plan de gestion du site d'Hof ter Musschen

Leefmilieu Brussel 2018. De rol en het belang van de deelgebieden voor de coherentie van Speciale Beschermingszone - Overkoepelend document SBZ I.

Leefmilieu Brussel 2019. Soortenfiches voor de soorten van gewestelijk belang en de strikt beschermde soorten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Leefmilieu Brussel 2019. Beheerplan voor het Brussels gedeelte van het Zoniënwoud.

Thoonen M., Willems S. 2018. Invasieve duizendknoop in Vlaanderen. Beslissing voor beheerders. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2018 (63). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Geraadpleegde websites:

<https://www.ecopedia.be/>

<https://www.vlinderstichting.nl/>

<https://www.vogelbescherming.nl/>

<https://www.vleermuizenindestad.nl/welkom-op-vleermuizenindestadnl.html>

<https://www.zoogdiervereniging.nl/>

www.pras.irisnet.be

<https://sites.heritage.brussels/nl>

<https://www.riparias.be/>

<https://www.cebe.be/>

7 Bijlagen

- Bijlage 1: Kadastrale percelen
- Bijlage 2: Bepalingen met betrekking tot patrimonium in deelgebied IB11
- Bijlage 3: De rol en het belang van de deelgebieden voor de coherentie van Speciale Beschermingszone I
- Bijlage 4: Foto's
- Bijlage 5: Kaartenbundel deelgebied IB11
- Bijlage 6: Begeleidende achtergrondinformatie beheermaatregelen
- Bijlage 7: Beheerplan C.E.B.E.

7.1 Bijlage 1: Kadastrale percelen

Deel- gebied	Naam	Capakey	Opp. kadastraal perceel (ha)	% Natura 2000	Opp. (ha) binnen Natura 2000	Statuut eigenaar
IB11	Hof ter Musschen	21018A0043/00N000	0,069	100%	0,069	
IB11	Hof ter Musschen	21018A0053/00G000	0,661	100%	0,661	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0045/00C000	1,163	100%	1,163	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0043/00M000	0,225	100%	0,225	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0044/00M000	0,688	100%	0,688	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0042/00F000	0,263	100%	0,263	Privé
IB11	Hof ter Musschen	21018A0048/00_000	0,436	100%	0,436	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0039/00F000	0,094	100%	0,094	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0041/00L000	0,175	100%	0,175	Privé
IB11	Hof ter Musschen	21018A0049/00P003	0,407	100%	0,407	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0047/00E000	2,478	100%	2,478	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0043/00L000	1,021	100%	1,021	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0042/00E000	0,411	100%	0,411	Privé
IB11	Hof ter Musschen	21018A0049/00L004	0,973	100%	0,973	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0049/00D002	0,319	100%	0,319	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0052/00E000	0,276	100%	0,276	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0049/00M004	0,259	100%	0,259	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe
IB11	Hof ter Musschen	21018A0044/00N000	0,129	100%	0,129	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0041/00H000	0,155	100%	0,155	Université Catholique de Louvain
IB11	Hof ter Musschen	21018A0047/00F000	0,350	100%	0,350	Gemeente Sint-Lambrechts-Woluwe

7.2 Bijlage 2: Bepalingen met betrekking tot patrimonium in deelgebied IB11

De SBZ I is aangewezen als **speciale beschermingszone** overeenkomstig het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14 april 2016 betreffende de aanwijzing van het Natura 2000-gebied "SBZI: Het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe – complex Zoniënwoud – Vallei van de Woluwe", dat werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 13 mei 2016.

Landschap

Het deelgebied IB11 is, bij besluit van 9 juni 1994, beschermd als landschap 'De weiden van Hof ter Musschen'

Besluit:

Artikel 1: Door dit besluit wordt een materie geregeld bedoeld bij de artikels 3 en 39 van de Grondwet

Artikel 2: Overeenkomstig de bepalingen van artikel 41, § 1, van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed wordt beschermd als landschap, wegens zijn wetenschappelijke en esthetische waarde, zoals nader bepaald in de nota bijgevoegd aan het besluit, het HOF-TER-MUSSCHEN te Sint-Lambrechts-Woluwe, bekend ten kadaster te Sint-Lambrechts-Woluwe, 1ste afdeling, sectie A, 3de blad, percelen nrs. 43m, 43n, 44m, 44n, 47f, 47e, 431, 48, 39f, 41h, 411, 42e, 42f, 539, 52e, 49d2, 4914, 49m4, 49c4, 50h en 49p3.

De grenzen van het beschermde landschap zijn op bijgevoegd plan afgebakend.

Verbodsbepalingen:

Artikel 3: De beperkingen die aan de rechten van de eigenaars dienen opgelegd te worden met het oog op de vrijwaring van het nationaal belang, zijn de volgende:

Onverminderd de bestaande wetten en verordeningen terzake, is het verboden:

- 1) enigerlei grond-, bouw- of opgravingswerken uit te voeren, sonderingen of putboringen te verrichten, kortom, werken uit te voeren die het uitzicht van het terrein of van de beplantingen kunnen wijzigen of die de wijziging van de afwatering als gevolg zouden hebben, met uitzondering van de noodzakelijke werken voor de installatie van meettoestellen, bestemd voor de kwantitatieve en/of kwalitatieve opvolging van het watermilieu;
- 2) in de ondergrond -door zinkputten- stoffen te storten die van aard zijn om de zuiverheid van de waters te bederven en aldus de samenstelling van fauna en flora kunnen beïnvloeden;
- 3) bomen of planten te vellen, te vernietigen, te ontwortelen of te beschadigen. Het normale onderhoud van de beplantingen blijft echter toegelaten;
- 4) tenten op te richten of om het even welke installatie (vaste, verplaatsbare of demonteerbare, voorlopige of definitieve) op te richten, die als schuilplaats, woning of voor commerciële doeleinden kan worden gebruikt;
- 5) papier, leeggoed, afval of ander vuilnis achter te laten of weg te gooien;
- 6) een voertuig te stationeren of te parkeren zelfs op de rijwegen, behalve op de daartoe voorbehouden plaatsen
- 7) palen of masten op te richten bestemd voor het overbrengen van elektrische energie of voor om het even welk doeleinde met uitzondering van elk toestel, bestemd voor de kwantitatieve en/ of kwalitatieve opvolging van het watermilieu;
- 8) om het even welke vorm van publiciteit aan te brengen;
- 9) nieuwe gebouwen op te richten met uitzondering van de gebouwen, bestemd voor de kwantitatieve en/of kwalitatieve opvolging van het watermilieu

Monument

Binnen deelgebied IB11 zijn twee monumenten beschermd. Enerzijds “Hof ter Musschen”, bij besluit van 8 augustus 1988, en anderzijds “Verbrande molen”, bij besluit van 9 april 1943.

6.3 Bijlage 3: De rol en het belang van de deelgebieden voor de coherentie van Speciale Beschermingszone I

Overkoepelend document SBZ I

DECEMBER 2018

DE ROL EN HET BELANG VAN DE DEELGEBIEDEN VOOR DE COHERENTIE VAN SPECIALE BESCHERMINGSZONE I

Overkoepelend document SBZ I

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
2. Situering	6
3. Statuten en beschermingen	8
4. Aanwijzing habitattypes en soorten.....	11
5. Relatief belang van de deelgebieden	14
6. Van toepassing zijnde instandhoudingsdoelstellingen.....	15
7. Landschapsecologie.....	16

TABELLEN

Tabel 1: Staat van instandhouding van de habitats van communautair belang cfr. de Bijlage 3.2 van het aanwijzingsbesluit (toestand bij aanwijzing van het gebied)	11
Tabel 2: Staat van instandhouding van de soorten van communautair belang cfr. de Bijlage 3.2 van het aanwijzingsbesluit (toestand bij aanwijzing van het gebied)	11
Tabel 3: Uitbreidings- en omvormingsdoelstellingen voor de habitats	15
Tabel 4: Uitbreidings- en omvormingsdoelstellingen voor de soorten.....	15

FIGUREN

Figuur 1: Situering deelgebieden van SBZ I.....	7
Figuur 2: Beschermd landschappen en geheel binnen SBZ I	10
Figuur 3: Situering van de SBZ in het Brussels Ecologisch Netwerk, met aanduiden van belangrijke (bestaande of verstoorde) ecologische verbindingen tussen de deelgebieden.....	17
Figuur 4: Potentiële verbindingen buiten de SBZ I.....	18

BE 1000001 – SBZ I: HET ZONIËNWOUDE MET BOSRANDEN EN AANGRENZENDE BEBOSTE DOMEINEN EN DE VALLEI VAN DE WOLUWE – COMPLEX ZONIËNWOUDE – VALLEI VAN DE WOLUWE

1. INLEIDING

Bij de actualisatie van de Natura 2000 beheerplannen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden de deelgebiedbeheerplannen conform gemaakt met de bepalingen van de Ordonnantie van 1/03/2012 en met de betreffende aanwijzingsbesluiten per SBZ. Aangezien ieder beheerplan zich richt op één, of enkele, van de 48 Natura 2000 deelgebieden, bestaat het gevaar dat het algemene overzicht wat verloren gaat, en dat het relatieve belang van een deelgebied voor een specifiek habitat of soort niet voldoende wordt geduid. Ook kunnen specifieke instandhoudingsdoelen zoals gewenste uitbreidingen of omvormingen van habitats in een overkoepelend overzicht worden opgenomen, zodat ze zo efficiënt mogelijk gealloceerd kunnen worden.

In dit overkoepelende document worden de bepalingen van het aanwijzingsbesluit¹ van SBZ I daarom kort gestructureerd samengebracht, en wordt het relatieve belang van de deelgebieden bepaald voor de habitats en soorten van communautair en gewestelijk belang.

¹ Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering d.d. 14/04/2016 tot aanwijzing van het Natura 2000-gebied – BE1000001 : « Het Zoniënwoud met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe – complex Zoniënwoud – Vallei van de Woluwe » (B.S. 13/05/2016), verder het 'aanwijzingsbesluit' genoemd.

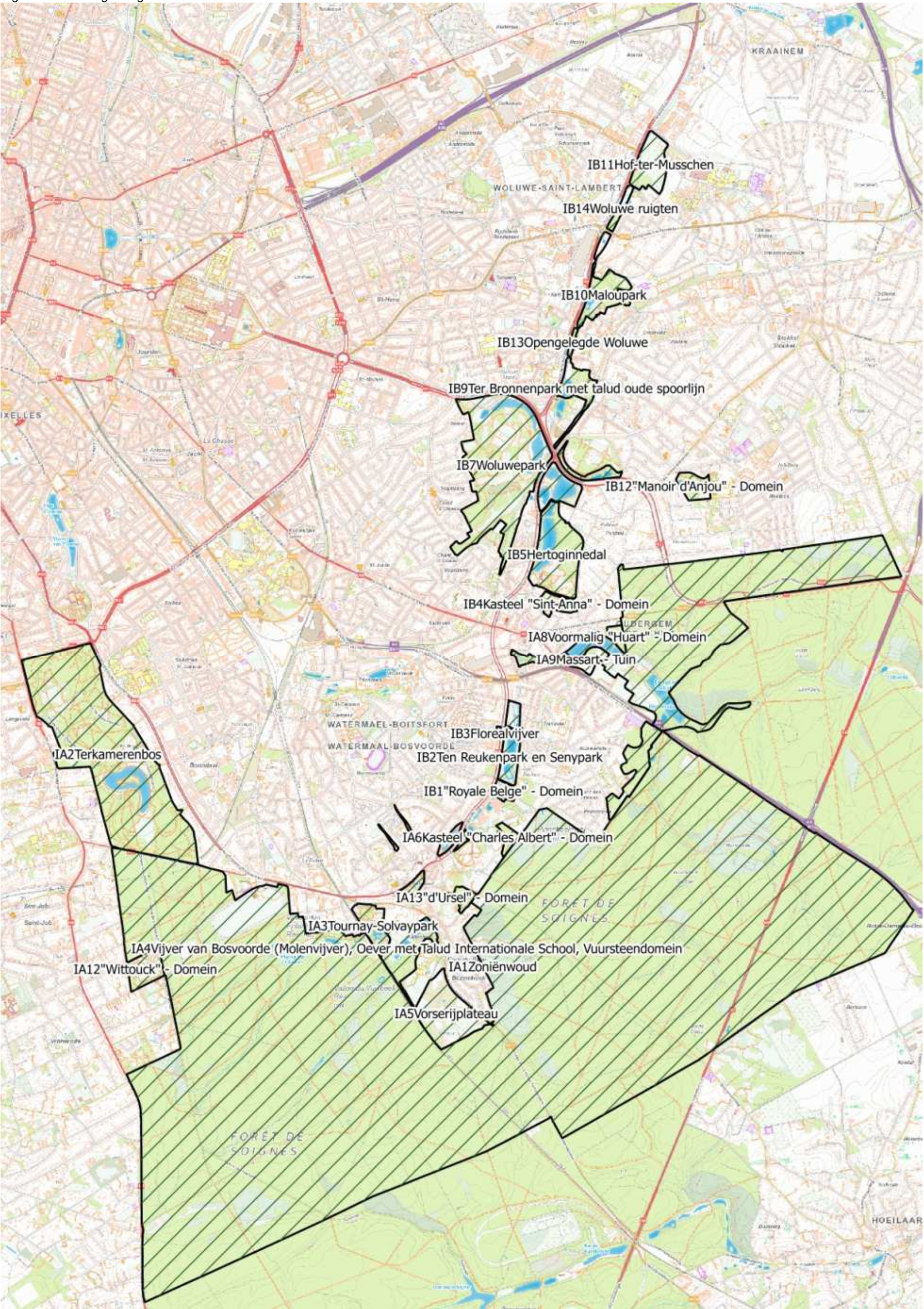
2. SITUERING

De SBZ I ligt in het zuidoosten van het gewest en omvat de volgende 24 deelgebieden met een totaaloppervlakte cfr. aanwijzingsbesluit van 2.066 ha (zie figuur 1).

Code	Naam	Oppervlakte (ha)
Gebieden IA Zoniënwood met bosrand en aangrenzende bosgebieden		
IA1	Zoniënwood	1691,44
IA2	Terkamerenbos	124,98
IA3	Tournay-Solvaypark	7,96
IA4	Vijver van Bosvoorde (Molenvijver), Oever met Talud Internationale School, Vuursteendomein	15,16
IA5	Vorserijplateau	22,47
IA6	Kasteel "Charles Albert" - Domein	2,54
IA7	Kasteel "Solitude" - Domein en omgeving	11,33
IA8	Voormalig "Huart" - Domein	2,36
IA9	Massart - Tuin	4,95
IA10	Bergojepark	1,76
IA11	Taluds "Drielinden"	0,98
IA12	Wittouck - Domein	7,71
IA13	d'Ursel - Domein	2,95
IA14	Gebieden langs de Vorstlaan	5,70
Gebieden IB Woluwevallei		
IB1	Royale Belge - Domein	2,33
IB2	Ten Reukenpark en Senypark	9,43
IB3	Florealvijver	0,79
IB4	Kasteel "Sint-Anna" - Domein	4,38
IB5	Hertoginnedal	25,43
IB6	Mellaertsvijvers	9,24
IB7	Woluwepark	72,06
IB8	Parmentierpark	3,77
IB9	Ter Bronnenpark met talud oude spoorlijn	8,58
IB10	Maloupark	10,96
IB11	Hof-ter-Musschen	11,30
IB12	Manoir d'Anjou - Domein	5,36
IB13	Opengelegde Woluwe	0,98
IB14	Woluwe ruigten	3,62

Figuur 1: Situering deelgebieden van SBZ I

3. STATUTEN EN BESCHERMINGEN

De SBZ I is aangewezen als **speciale beschermingszone** overeenkomstig het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 14 april 2016 betreffende de aanwijzing van het Natura 2000-gebied "SBZI: Het Zoniënwood met bosranden en aangrenzende beboste domeinen en de vallei van de Woluwe – complex Zoniënwood – Vallei van de Woluwe", dat werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 13 mei 2016.

1° Het gebied omvat verschillende **natuureservaten**

Natuureservaat	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
de gebieden rond de Rood Kloosterabdij		IA1 Zoniënwood
de Vuylbeekvallei		IA1 Zoniënwood
de Verdrongen Kinderenvallei		IA1 Zoniënwood
de Dry Borrenvallei		IA1 Zoniënwood
de poel nabij de Pinnebeekdreef		IA1 Zoniënwood
het rietveld van het Bronpark		IB9 Ter Bronnenpark met talud oude spoorlijn

2° het gebied omvat verschillende **bosreservaten**

Bosreservaat	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
de gebieden rond de Rood Kloosterabdij		IA1 Zoniënwood
Grippensdelle		IA1 Zoniënwood

3° in de zin van de wetgeving inzake de bescherming van het **onroerende erfgoed** (zie ook figuur 2) werden beschermd:

Naam erfgoed	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
De weiden van het Hof ter Musschen	1992-10-22	IB11 Hof-ter-Musschen
de Vellemolenweg	1995-03-16	IB11 Hof-ter-Musschen
de voormalige landsheerlijke woonplaats 'Het Slot'	1975-05-26	IB14 Woluwe ruigten
de Molen van Lindekemaale en de omliggende gronden	1989-03-30	IB10 Maloupark
het park van het Maloukasteel	1993-10-07	IB10 Maloupark
het Bronpark	1994-04-28	IB9 Ter Bronnenpark met talud oude spoorlijn
het Blatondomein	1995-04-06	IB9 Ter Bronnenpark met talud oude spoorlijn
het Woluwepark	1972-11-08	IB7 Woluwepark
het Parmentierpark	1981-12-17	IB8 Parmentierpark
de Mellaertsvijvers	1976-11-18	IB6 Mellaertsvijvers
het Manoir d'Anjou en zijn park	2012-04-19	IB12 Manoir d'Anjou – Domein
het Hertoginnedal	1995-03-09	IB5 Hertoginnedal
het Zoniënwood op het grondgebied van Sint-Pieters- Woluwe, Oudergem, Watermaal-Bosvoorde en Ukkel	1959-12-02	IA1 Zoniënwood; IA8 Voormalig "Huart" – Domein; IA9 Massart-Tuin
het Bergojepark	1995-04-06	IA10 Bergojepark
de vijver 'Floréal'	1997-04-24	IB3 Floréalvijver

het geheel gevormd door het Charles-Albertkasteel en het park	1988-08-08	IA6 Kasteel "Charles Albert" – Domein
het Jagersveldpark	1995-03-09	IA14 Gebieden langs de Vorstlaan
de Vijvers van Bosvoorde (met Tournay-Solvaypark en Internationale School)	1993-11-18	IA3 Tournay-Solvaypark; IA4 Vijver van Bosvoorde (Molenvijver), Oever met Talud Internationale School, Vuursteendomein
het Ter Kamerenbos	1976-11-18	IA2 Ter Kamerenbos

Beschermde geheel	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
de tuinvijken 'Le Logis' en 'Floréal'	1999-04-02	IA11 Taluds Drie Linden

Beschermde monument	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
het Hof ter Musschen	1988-08-08	IB11 Hof-ter-Musschen
Windmolen genaamd Verbrande Molen, afkomstig van Arc-Ainières	1943-04-09	IB11 Hof-ter-Musschen
Voormalig herenhuis Het Slot	1975-05-26	IB14 Woluwe ruigten
Kasteel van de Drij Borren	1986-11-19	IA1 Zoniënwoud
Oude priorij van het Rood Klooster	1965-11-16	IA1 Zoniënwoud
Jskelder van het Rood Klooster	2001-11-08	IA8 Voormalig "Huart" – Domein
Sint-Annakapel	2000-12-19	IB5 Hertoginnedal

Archeologisch landschap	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
Hertoginnedal	2001-11-15	IB5 Hertoginnedal
Neolithische versterking van Bosvoorde-vijvers	2000-03-30	IA1 Zoniënwoud; IA3 Tournay-Solvaypark; IA4 Vijver van Bosvoorde (Molenvijver), Oever met Talud Internationale School, Vuursteendomein
Twee heuvels (neolithische tumuli)	2000-03-30	IA1 Zoniënwoud

Op de bewaarlijst voor landschap staat tot slot het volgende patrimonium:

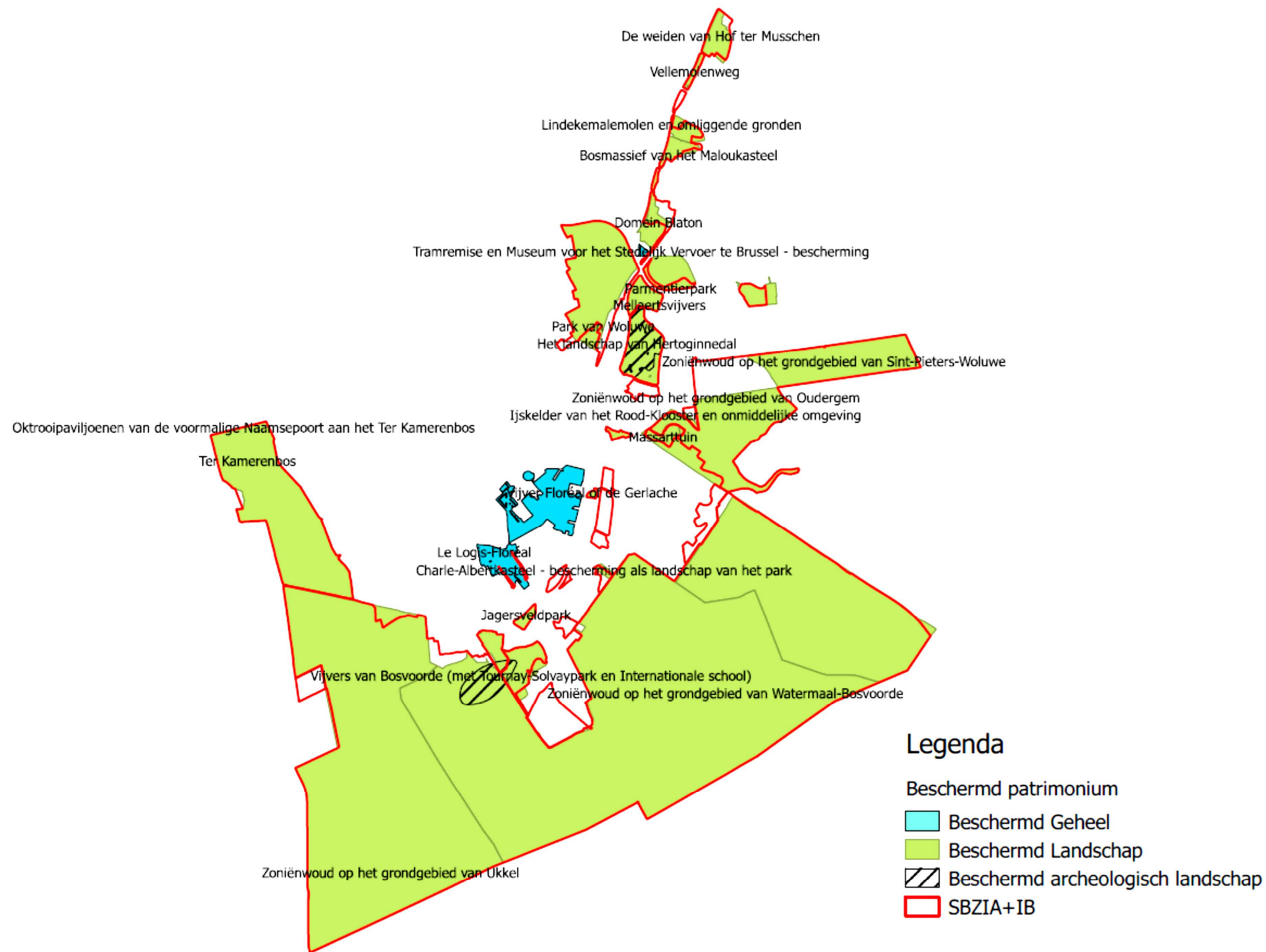
Bewaarlijst landschap	Datum 1° aanwijzingsbesluit	Deelgebied
Landschap van de moerascipres	2014-03-27	IB4 Kasteel "Sint-Anna" – Domein

4° het gebied omvat **beschermingszones rondom grondwaterwinnings**:

De beschermingszone rond grondwaterwinnings in het Ter Kamerenbos en onder de Lotharingendreef in het Zoniënwoud hebben betrekking op (delen van) de volgende deelgebieden:

Beschermingszone	Deelgebieden
Zone 1	IA1 Zoniënwoud; IA2 Ter Kamerenbos
Zone 2	IA1 Zoniënwoud; IA2 Ter Kamerenbos
Zone 3	IA1 Zoniënwoud; IA2 Ter Kamerenbos; IA3 Tournay-Solvaypark; IA4 Vijver van Bosvoorde (Molenvijver), Oever met Talud Internationale School, Vuursteendomein; IA5 Vorserijplateau; IA11 Taluds "Drielinden"; IA13 d'Ursel – Domein; IA14 Gebieden langs de Vorstlaan.

Figuur 2: Beschermd landschappen en geheel binnen SBZ I

4. AANWIJZING HABITATTYPES EN SOORTEN

De SBZ I is aangewezen voor

1. De natuurlijke habitattypes van communautair belang

- 3150 Van nature eutrofe vijvers en meren met vegetatie van het type Magnopotamion of Hydrocharition;
- 4030 Droge Europese heide;
- 6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland en van de montane en alpiene zones;
- 6510 Laaggelegen schraal hooiland (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis);
- 7220* Kalkturfbronnen met turfsteenformatie (Cratoneurion);
- 9120 Zuurminnende Atlantische beukenbossen met ondergroei van Ilex of soms Taxus (Quercion robori-petraeae of Ilici-Fagenion);
- 9130 Beukenbossen behorend tot het Asperulo-Fagetum;
- 9160 Sub-Atlantische en Midden-Europese wintereikenbossen of eiken-haagbeukenbossen behorend tot het Carpinion betuli;
- 9190 Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Quercus robur;
- 91E0* Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae).

Tabel 1: Staat van instandhouding van de habitats van communautair belang cfr. de Bijlage 3.2 van het aanwijzingsbesluit (toestand bij aanwijzing van het gebied)

Staat van instandhouding op het tijdstip van aanwijzing van het Natura 2000 gebied									
Habitat code	PF	NP	Oppervlakte (ha)	Grotten	Kwaliteit gegevens	A/B/C/D	A/B/C		
						representativiteit	relatieve oppervlakte	behoudsstatus	algemene beoordeling
3150			19,3	-	G	C	C	C	C
4030			< 5	-	G	D	-	-	-
6430			6,2	-	G	B	C	B	B
6510			15,1	-	G	C	C	C	C
7220			< 0,5	-	G	D	-	-	-
9120			1204	-	G	B	B	C	B
9130			189	-	G	C	B	B	B
9150		X							
9160			191	-	G	B	B	B	B
9190			12	-	G	C	C	C	C
91E0			40	-	G	B	C	A	B

2. De soorten van communautair belang

De soorten van communautair belang van bijlage II.1.1 van de Ordonnantie waarvoor het gebied wordt aangewezen, zijn:

- 1014 - Vertigo angustior – Nauwe korfslak;
- 1083 - Lucanus cervus - Vliegend Hert;
- 1134 - Rhodeus sericeus amarus – Bittervoorn;
- 1318 - Myotis dasycneme – Meervleermuis;
- 1321 - Myotis emarginatus – Ingekorven vleermuis;
- 1323 - Myotis bechsteinii – Bechsteins vleermuis;
- 1304 - Rhinolophus ferrumequinum – Grote hoefijzerneus;
- 1166 - Triturus cristatus – Kamsalamander.

Tabel 2: Staat van instandhouding van de soorten van communautair belang cfr. de Bijlage 3.2 van het aanwijzingsbesluit (toestand bij aanwijzing van het gebied)

Staat van instandhouding op het tijdstip van aanwijzing van het Natura 2000 gebied														
Soort					Populatie in het gebied					Beoordeling van het gebied				
					Populatiegrootte		Cat.	Kwaliteit gegevens	A/B/C/D	A/B/C				Algemene beoordeling
Groep	code	Wetenschappelijke naam	S	NP	Type	min	max	eenheid	C/R/V/P	Populatie	Behoudsstatus	Isolement		
I	1014	Vertigo angustior			p				P	M	C	B	C	C
I	1083	Lucanus cervus			p				R	G	B	B	A	B
F	1134	Rhodeus sericeus amarus			p				P	M	C	B	C	C
A	1166	Triturus cristatus	X		p				V	M	D	-	-	-
M	1304	Rhinolophus ferrumequinum			c				V	G	D	-	-	-
M	1318	Myotis dasycneme			p				R	G	C	B	B	B
M	1321	Myotis emarginatus			r				V	G	D	-	-	-
M	1323	Myotis bechsteinii			p				R	G	C	B	B	B
M	1324	Myotis myotis		X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

De soorten van communautair belang van bijlage II.1.2 van de Ordonnantie waarvoor instandhoudings-doelstellingen worden vastgesteld, zijn:

- A027 - Ardea alba – Grote zilverreiger;
- A068 - Mergus albellus – Nonnetje;
- A072 - Pernis apivorus – Wespendif;
- A103 - Falco peregrinus – Slechtvalk;
- A224 - Caprimulgus europaeus – Nachtzwaluw;
- A229 - Alcedo atthis – IJsvogel;
- A236 - Dryocopus martius - Zwarte specht;
- A238 - Dendrocopus medius - Middelste bonte specht

3. De natuurlijke habitats van gewestelijk belang

De natuurlijke habitats van gewestelijk belang van bijlage I.2 van de Ordonnantie waarvoor op de schaal van het gebied instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld, zijn:

- Dotterbloemgraslanden;
- Kamgrasgraslanden;
- Struisgrasgraslanden;
- Zilver schoongraslanden;
- Rietvegetaties;
- Grote Zeggenvegetaties.

4 De soorten van gewestelijk belang

De soorten van gewestelijk belang van bijlage II.4 van de Ordonnantie waarvoor op de schaal van het gebied instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld, zijn:

- *Martes foina* – Steenmarter;
- *Martes martes* – Boomarter;
- *Eliomys quercinus* – Eikelmuis;
- *Delichon urbica* – Huiszwaluw;
- *Riparia riparia* – Oeverzwaluw;
- *Hirundo rustica* – Boerenzwaluw;
- *Anguis fragilis* – Hazelworm;
- *Lacerta vivipara* - Levendbarende hagedis;
- *Salamandra salamandra* – Vuursalamander;
- *Melolontha melolontha* – Meikever;
- *Carabus auronitens* var. *putseysi* – Goudglanzende schalebijter;
- *Apatura iris* - Grote weerschijnvlinder;
- *Satyrium w-album* – Iepenpage;
- *Thecla betulae* – Sleedoornpage.

5 De soorten die een strikte bescherming genieten op het hele gewestelijke grondgebied

De soorten van bijlage II.2 van de Ordonnantie die een strikte bescherming genieten op het hele gewestelijke grondgebied en de soorten van bijlage II.3 van de Ordonnantie die een geografisch beperkte strikte bescherming genieten, waarvoor instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld overeenkomstig artikel 40, § 4 van de Ordonnantie, zijn:

1° Diersoorten:

- *Myotis brandtii* - Brandts vleermuis;
- *Myotis mystacinus* – Baardvleermuis;
- *Myotis nattereri* – Franjestaart;
- *Plecotus auritus* - Gewone grootoorvleermuis;
- *Plecotus austriacus* – Grijsz grootoorvleermuis;
- *Pipistrellus pygmaeus* - Kleine dwergvleermuis;
- *Myotis daubentonii* – Watervleermuis;
- *Nyctalus noctula* - Rosse vleermuis;
- *Nyctalus leisleri* - Bosvleermuis;
- *Pipistrellus nathusii* - Ruige dwergvleermuis;
- *Eptesicus serotinus* – Laatvlieger;
- *Pipistrellus pipistrellus* - Gewone dwergvleermuis;
- *Pipistrellus kuhlii* - Kuhls dwergvleermuis;
- *Mustela putorius* – Bunzing;
- *Mustela nivalis* – Wezel;
- *Neomys fodiens* – Waterspitsmuis;
- *Micromys minutus* – Dwergmuis;
- *Accipiter gentilis* – Havik;
- *Rallus aquaticus* – Waterral;
- *Scolopax rusticola* – Houtsnip;
- *Locustella naevia* – Sprinkhaanzanger;
- *Acrocephalus scirpaceus* - Kleine karekiet;
- *Acrocephalus palustris* – Bosrietzanger;
- *Sylvia curruca* – Braamsluiper;
- *Sylvia communis* – Grasmus;
- *Lissotriton vulgaris* - Kleine watersalamander;
- *Lissotriton helveticus* – Vinpootsalamander;
- *Ichthyosaura alpestris* – Alpenwatersalamander;
- *Proserpinus proserpina* – Teunisbloempijlstaart;
- *Lycaena phlaeas* - Kleine vuurvlinder;
- *Aphantopus hyperantus* – Koevinkje;

2° Plantensoorten:

- *Neottia ovata* - Grote keverorchis;
- *Epipactis phyllanthes* - Dichte wespenorchis;
- *Dactylorhiza fuchsii* – Bosorchis;
- *Dactylorhiza maculata* - Gevlekte orchis;
- *Dactylorhiza praetermissa* - Rietorchis;
- *Ophrys apifera* – Bijenorchis;
- *Lycopodium clavatum* - Grote wolfsklauw

5. RELATIEF BELANG VAN DE DEELGEBIEDEN

Niet alle deelgebieden zijn voor alle habitats of soorten aangewezen. Sommige komen maar in één of enkele deelgebieden voor, andere zijn meer wijdverbreid. In functie van de actualisatie van de beheermaatregelen is het nuttig te weten welke habitats of soorten doorwegen per deelgebied, zodat de maatregelen er ook zo goed mogelijk op worden afgestemd.

Habitats

Om het relatieve belang van ieder deelgebied te bepalen voor de verschillende habitats, wordt de voorkomende oppervlakte habitat per deelgebied bepaald t.o.v. de totale oppervlakte in de SBZ. Bij een voorkomingspercentage van 0 tot 10% is het deelgebied belangrijk, van 11 tot 30 % is het zeer belangrijk, en > 30% is het essentieel.

Uit deze tabel blijkt het uiterst grote belang van het deelgebied IA1 Zoniënwood voor een groot deel van de voorkomende habitats en vegetaties van gewestelijk belang. Aangezien dat deelgebied meer dan 80% van de oppervlakte van de SBZ inneemt, is dat ook niet verwonderlijk.

Volgens het aanwijzingsbesluit komen ook de habitattypes 4030 en 7220 lokaal voor. Ze zijn aanwezig in de vorm van 'punthabitats'. Voor het habitat 7220 (kalktufbronnen) is dit inherent aan dit habitatype, een bijzonder zeldzaam habitatype dat gebonden is aan heel specifieke abiotische omstandigheden en meestal puntsgewijs voorkomend in andere habitats. De totale oppervlakte aan habitat 7220 wordt op minder dan een halve ha geschat, en die van 4030 (heiderelicten) kleiner dan 5 ha.

Voor ieder deelgebied zal in het betreffende deelbeheerplan het overzicht van de aanwezige habitats en soorten en het relatieve belang ervan op het niveau van de SBZ kort worden aangehaald.

6. VAN TOEPASSING ZIJNDE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Hiervoor wordt integraal verwezen naar de tabel die is opgenomen in de Bijlage 4 van het aanwijzingsbesluit. Bij de uitwerking van de beheermaatregelen vormt deze tabel ook het expliciete kader.

Hieronder worden de aandachtspunten opgenomen van habitats of soorten waar uitbreidings- of ontwikkelingsdoelstellingen voor geformuleerd worden, en de doelstellingen dus verder gaan dan het loutere behoud van het habitat of de soort. Kwantitatieve doelstellingen voor soorten die voortgaan op de kwalitatieve doelstellingen van habitats (verbeteringen van habitat of leefgebied waarvoor geen extra kwantitatieve inspanningen moeten gebeuren) worden hier niet opgenomen.

Gewenste uitbreidingen en/of omvormingen van habitat

De IHD tabel maakt melding van een aantal gewenste uitbreidingen van habitat. De locaties waar dit dient te gebeuren worden in overleg met de stuurgroep vastgelegd.

Tabel 3: Uitbreidings- en omvormingsdoelstellingen voor de habitats

Habitat	Kwantitatieve doelstelling	Huidige oppervlakte	Gewenste oppervlakte	Relevant(e) deelgebied(en)
HT 4030	- Ontwikkelen van (tijdelijke) heidelanden op de open plaatsen in zuurminnende types van bossen (9120 en 9190) - netwerk in het Zoniënwoud en in de Vallei van de Woluwe	< 5ha	Geen oppervlakte benoemd. Element van goede structurele kwaliteit in habitats 9120 en 9190; integratie in een coherent netwerk	IA1
HT 6430 – subtype boszomen	- ontwikkeling op minstens 10 plaatsen van bosranden over een lengte van minstens 100m en een breedte van 15m, tussen het bos en de open gebieden; - ontwikkeling van een bosrandvegetatie over een lengte van ongeveer 10 km, bij voorkeur op vochtige plaatsen	1,9 ha		Alle deelgebieden met overgangen bos - open
HGB Dotterbloemgrasland	Gebruik maken van de uitbreidingskansen bij ecologische inrichtingen tussen de land- en waterbiotopen	2,4 ha		
HGB Rietvegetaties	Gebruik maken van de uitbreidingskansen bij ecologische inrichtingen tussen de land- en waterbiotopen	3 ha		
HGB Grote zeggenvegetaties	Gebruik maken van de uitbreidingskansen bij ecologische inrichtingen tussen de land- en waterbiotopen	1 ha		

Tabel 4: Uitbreidings- en omvormingsdoelstellingen voor de soorten

Soort	Doel	Huidige populatie	Gewenste populatie	Relevant(e) deelgebied(en)
Nauwe korfslak	Indien mogelijk uitbreiding van de populaties en ontwikkeling ervan	Verwezenlijking van een netwerk van habitats waarin de soort goed kan gedijen in de Vallei van de Woluwe		IB11; IB algemeen
Groot Vliegend hert	Indien mogelijk uitbreiding van de populaties en ontwikkeling ervan in minstens 3 voortplantingsgebieden	Verwezenlijking van een netwerk van natuurlijke en kunstmatige habitats (totems) waarin de soort goed kan gedijen vertrekkend van de plaatsen waar de soort aanwezig is	Aanwezigheid in minstens 3 voortplantingsgebieden	IA1; IA3; IA4; IA11; IB2
Bittervoorn	Progressieve uitbreiding van de bestaande populaties	Verwezenlijking van een netwerk van habitats waarin de soort goed kan gedijen		IA1; IA3; IA4; IB7; IB11
Kamsalamander	Terugkeer van een levensvatbare populatie in het Brussels Gewest	Verwezenlijking van een netwerk van habitats waarin de soort goed kan gedijen		IA1
Vleermuizen algemeen	Indien mogelijk ontwikkeling van de populaties	- behoud of ontwikkeling van een gevarieerde bosrand tussen de bossen en de meer open gebieden - Progressieve verwezenlijking van een gevarieerd landschap bestaande uit bosgebieden en bosranden evenals uit stadbiotopen en lineaire landschapselementen - Progressieve verwezenlijking van een kwalitatieve verbetering van de habitat van de soorten door een ecologisch herstel van de bestaande vijvers, moerasgebieden en poelen. - toename van het aantal bomen met holtes tot 7 à 10 bomen/ha - bestuderen en gebruik maken van opportuniteiten om nieuwe verblijfplaatsen in te richten. In het bijzonder daar waar de aanwezigheid van vleermuizen bevestigd werd, waaronder met name: - Rood Klooster, Priorij (zolder), boerderij (kelders), ondergrondse kelder achteraan de boerderij; oude ijskelder domein Huart. - Massarttuin: oude overloop van de vijver. - Tournay-Solvaypark: ijskelder en ingerichte kelders van het kasteel - Vuursteendomein: voormalige garage - Kelders van het oude kasteel van het Clos des Chênes - Onderdoorgangen in natuursteen en/of baksteen onder de dreven in het Zoniënwoud, de Lorrainedreef, de Waterloosesteenweg, de Ring Ro en de spoorlijn 161 in het Zoniënwoud - Terkamerenbos: onderaards gewelf		Alle deelgebieden.

7. LANDSCHAPSECOLOGIE

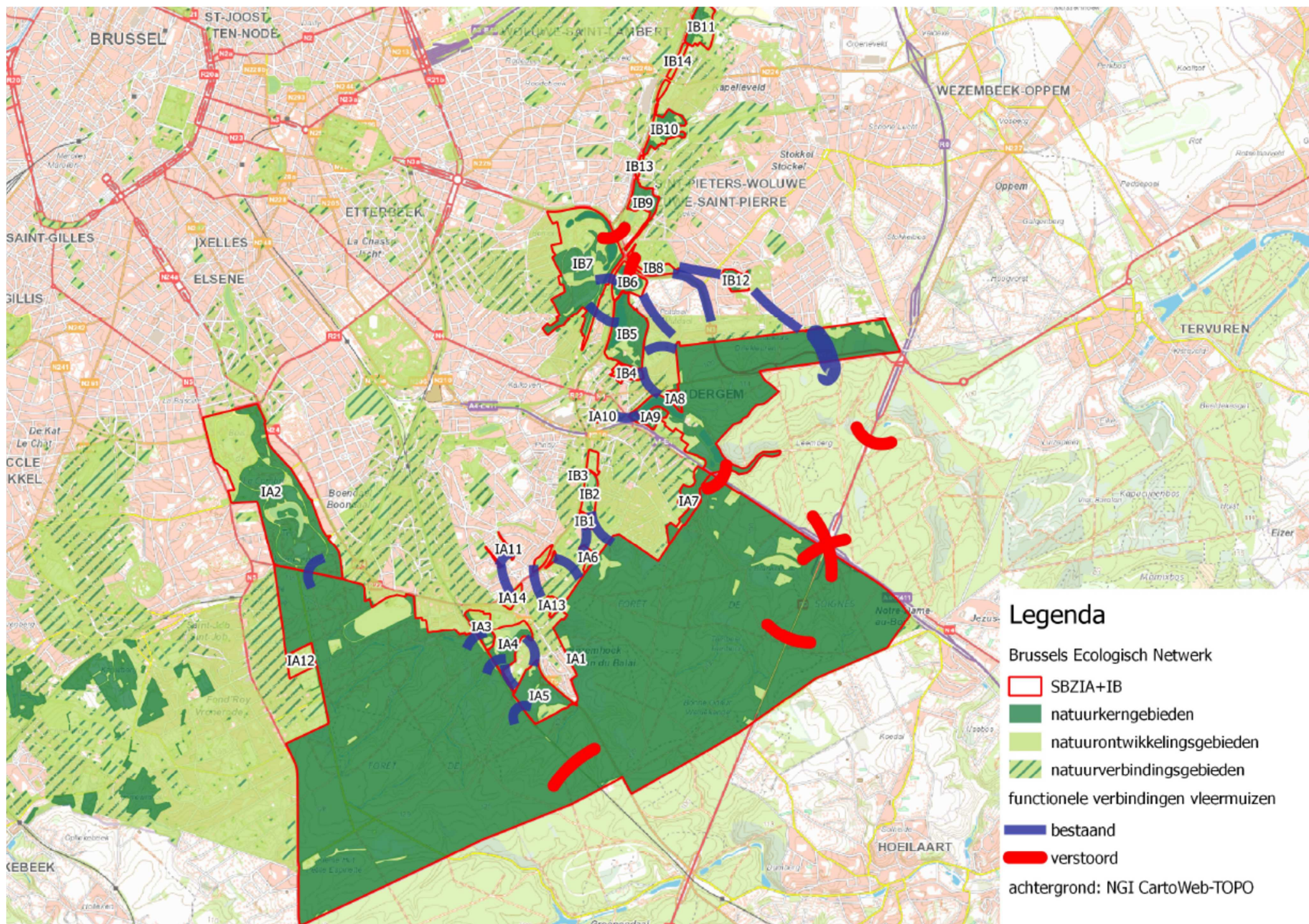
De deelgebieden van SBZI zijn alle belangrijke elementen in het Brussels Ecologisch Netwerk, en ze behoren dan ook grotendeels tot de natuurkerngebieden. Het Zoniënwoud en omgeving vormen de grootste kern voor natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Door de directe verbinding met natuur in de andere gewesten vormt het ook op macroschaal een essentieel onderdeel van de natuurlijke structuur in België.

Voor heel wat soorten, waaronder vleermuizen, is niet enkel de ecologische geschiktheid binnen de deelgebieden van de SBZI van belang, maar eveneens de verbindingen tussen de deelgebieden. In het IHD-rapport voor SBZ I (Aeolus, 2008) werd een theoretische oefening gemaakt om de belangrijkste verbindingen voor vleermuizen aan te duiden. Het is van belang deze kennis mee te nemen bij de opmaak van de beheerplannen van de deelgebieden.

- Voor soorten die hun jachtgebied bij voorkeur in bossen hebben en landschappen verkiezen met een belangrijk aandeel houtige vegetatie zijn de interne verbindingen, waarop de (grote) infrastructuur een sterk versnipperende werking heeft, in het Zoniënwoud (IA1) en de deelgebieden die er direct bij aansluiten (m.n. IA2, IA3, IA4, IA5, IA6, IA7, IA8, IA9, IA12, IA13) van zeer groot belang.
- Voor soorten die hun jachtgebieden bij voorkeur bij moerassen en open water hebben, met zomerverblijfplaats in bossen, en voor de soorten met een breed spectrum aan jachtgebieden is een goede bereikbaarheid van de deelgebieden met grote waterpartijen en beekvalleien in het Zoniënwoud en in de Woluwevallei eveneens essentieel.

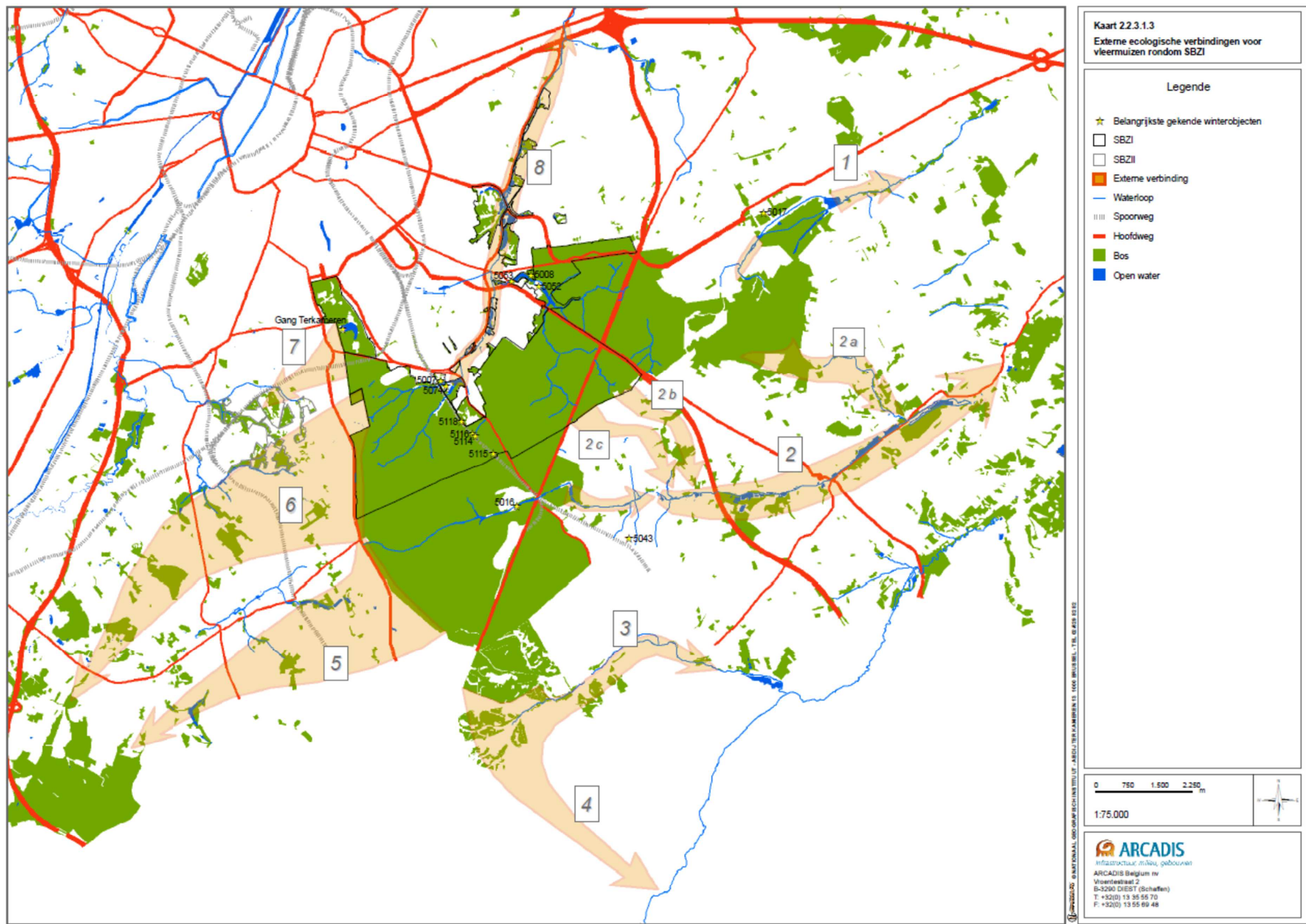
Op onderstaande figuren wordt dit visueel samengevat:

Figuur 3: Situering van de SBZ in het Brussels Ecologisch Netwerk, met aanduiden van belangrijke (bestaande of verstoorde) ecologische verbindingen tussen de deelgebieden.

In een ruimere context worden de potentiële verbindingen buiten de SBZ samengevat in onderstaande figuur (uit Aeolus 2008).

Figuur 4: Potentiële verbindingen buiten de SBZ I

02 775 75 75
WWW.LEEFMILIEUBRUSSEL.BE

Redactie: Sweco Belgium nv & Hesselteer bvba: Sofie Fabri, Guy Geudens, Guy Heutz, Tom Neels
Leescomité: Leefmilieu Brussel – LB
Verantwoordelijke. Uitg.: F. Fontaine en M. Gryseels – Havenlaan 86C/3000- 1000 Brussel
Projectnummer: 5029240008

7.4 Bijlage 4: Foto's

Foto 1: Rietland

Foto 2: Dichte lisdoddevegetatie in Woluwe met daarachter het rietland

Foto 3: Kamgrasland

Foto 4: Zilver schoongrasland

Foto 5: Boszone onveilig voor publiek door vallende takken en omvallende bomen

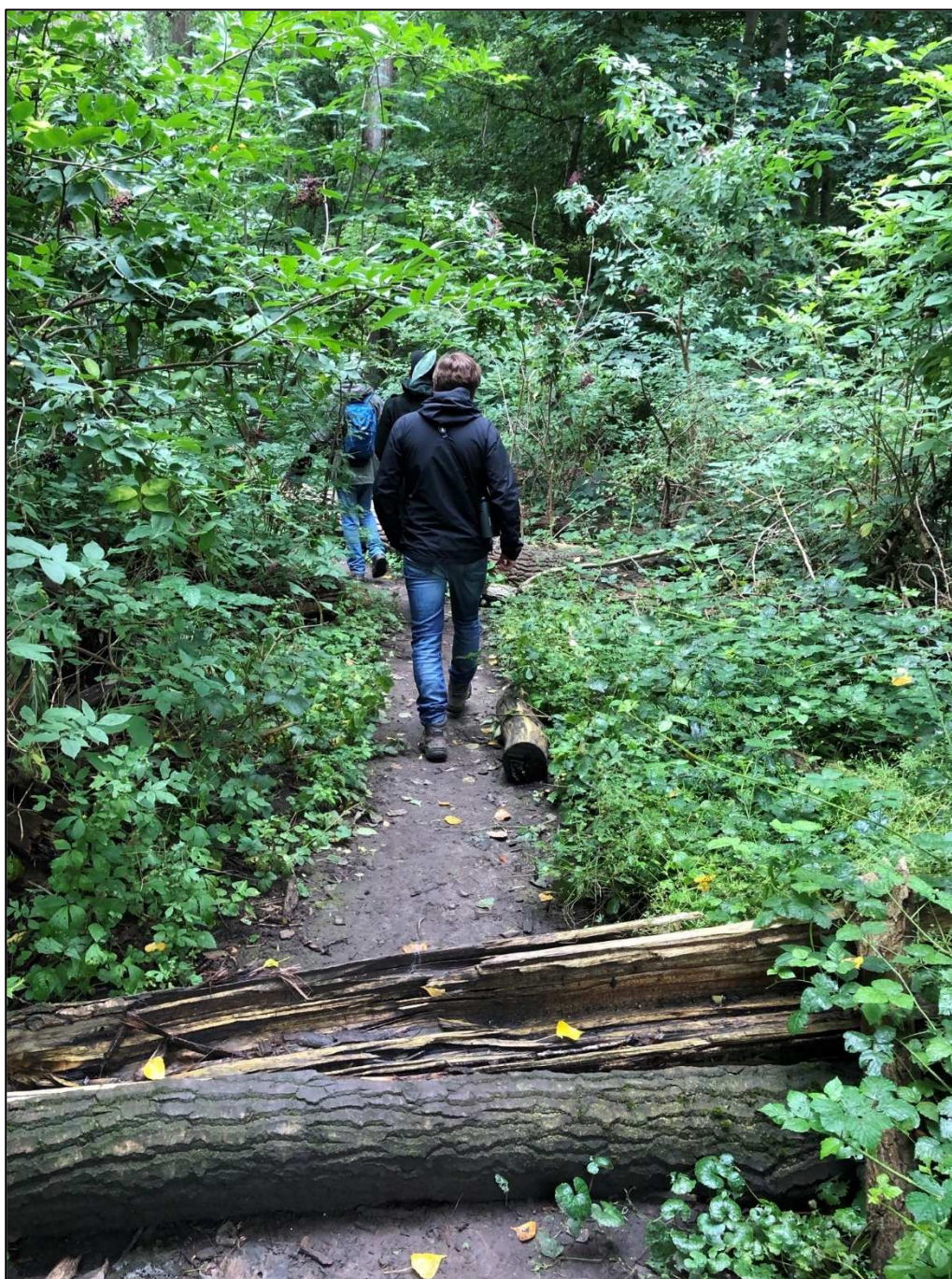

Foto 6: Boszone onveilig voor publiek door vallende takken en omvallende bomen

Foto 7: Illegaal speelbos; onveilig door vallende takken en/of omvallende bomen

Foto 8: Signalisatie om doorgang door bos te vermijden, wordt verzet en genegeerd door publiek

Foto 9: Zone van regelmatige sluikestort

7.5 Bijlage 5: Kaartenbundel deelgebied IB11

Kaart 1.1

Situering deelgebied IB11 en kadastrale percelen

Legende

 Deelgebied IB11

Fond de plan / Achtergrond :
Brussels UrbIS © - CIRB-CIBG
© IGN-NGI

Kaart 1.2

Bestemmingen deelgebied IB11 (gewestelijk bestemmingsplan (GBP))

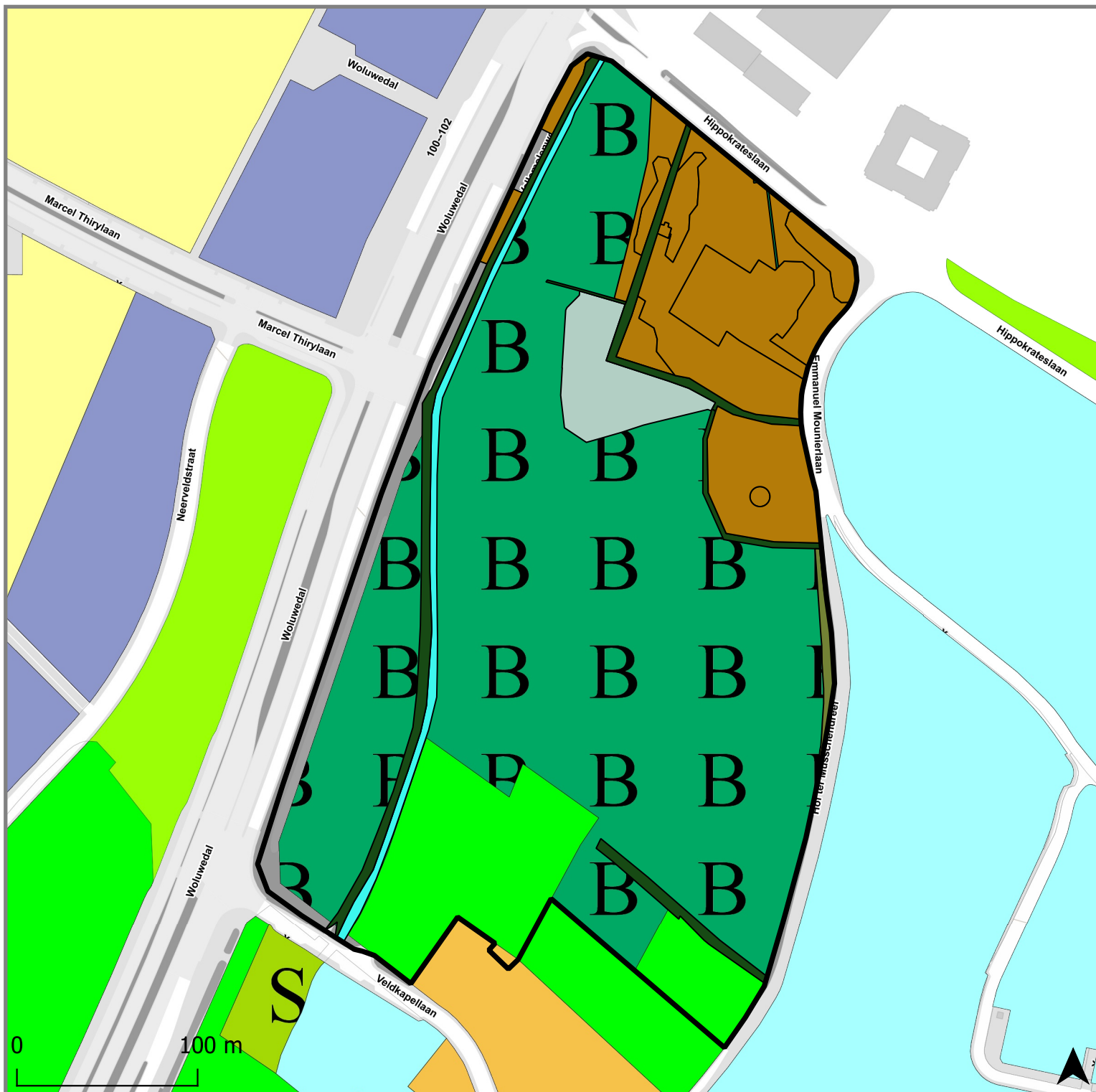
Legende

 Deelgebied IB11

- Water
- Woongebieden met residentieel karakter
- Typische woongebieden
- Gemengde gebieden
- Sterk gemengde gebieden
- Stedelijke-industriegebieden
- Gebieden voor havenactiviteiten en vervoeren
- Administratiegebieden
- Gebieden van collectief belang of van openbare diensten
- Ondernemingsgebieden in stedelijke omgeving
- Spoorweggebieden
- Groengebieden
- Goreengebieden met hoogbiologische waarde
- Parkgebieden
- Koninklijk domein
- Gebieden voor sport- of vrijetijdsactiviteiten in de open lucht
- Begraafplaatsgebieden
- Bosgebieden
- Landbouwgebieden
- Gebieden van gewestelijk belang
- Groenreservegebieden

Fond de plan / Achtergrond :
Brussels UrbIS ®© - CIRB-CIBG
© IGN-NGI

Kaart 1.3

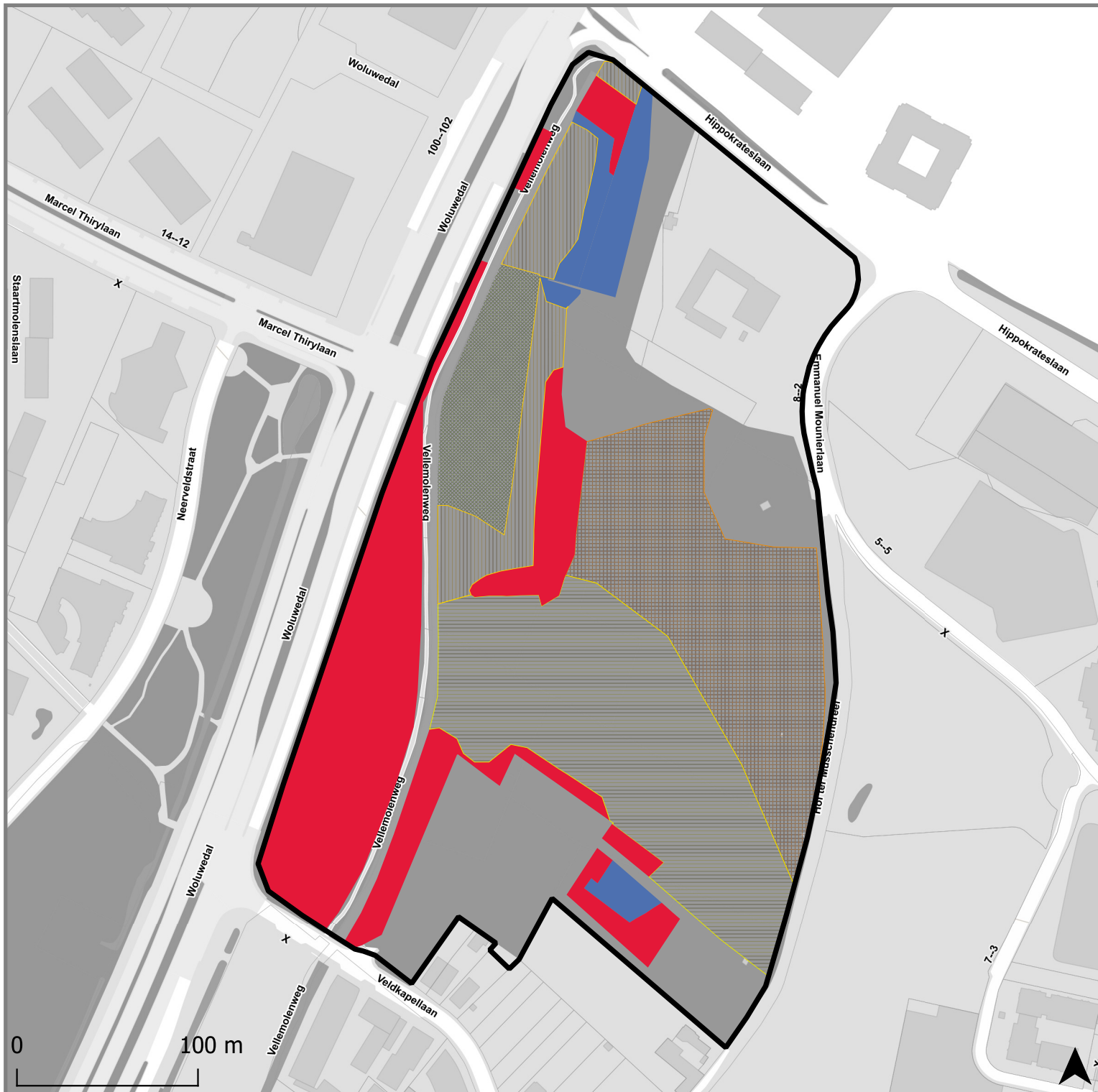
Habitattypes van communautair belang en hun verwachte evoluties in deelgebied IB11

Legende

 Deelgebied IB11

Habitats

- 6430 Voedselrijke ruigten subtype boszomen
- 6430 Voedselrijke ruigten subtype vochtige tot natte ruigten
- 91E0 Alluviale bossen subtype Gewoon Elzenbroek
- 91E0 Alluviale bossen subtype Ruigt-Elzenbos
- HGB Dotterbloemgrasland
- HGB Kamgrasland
- HGB Rietland en andere Phragmiton-vegetaties
- HGB Zilver schoongrasland

Kaart 1.4

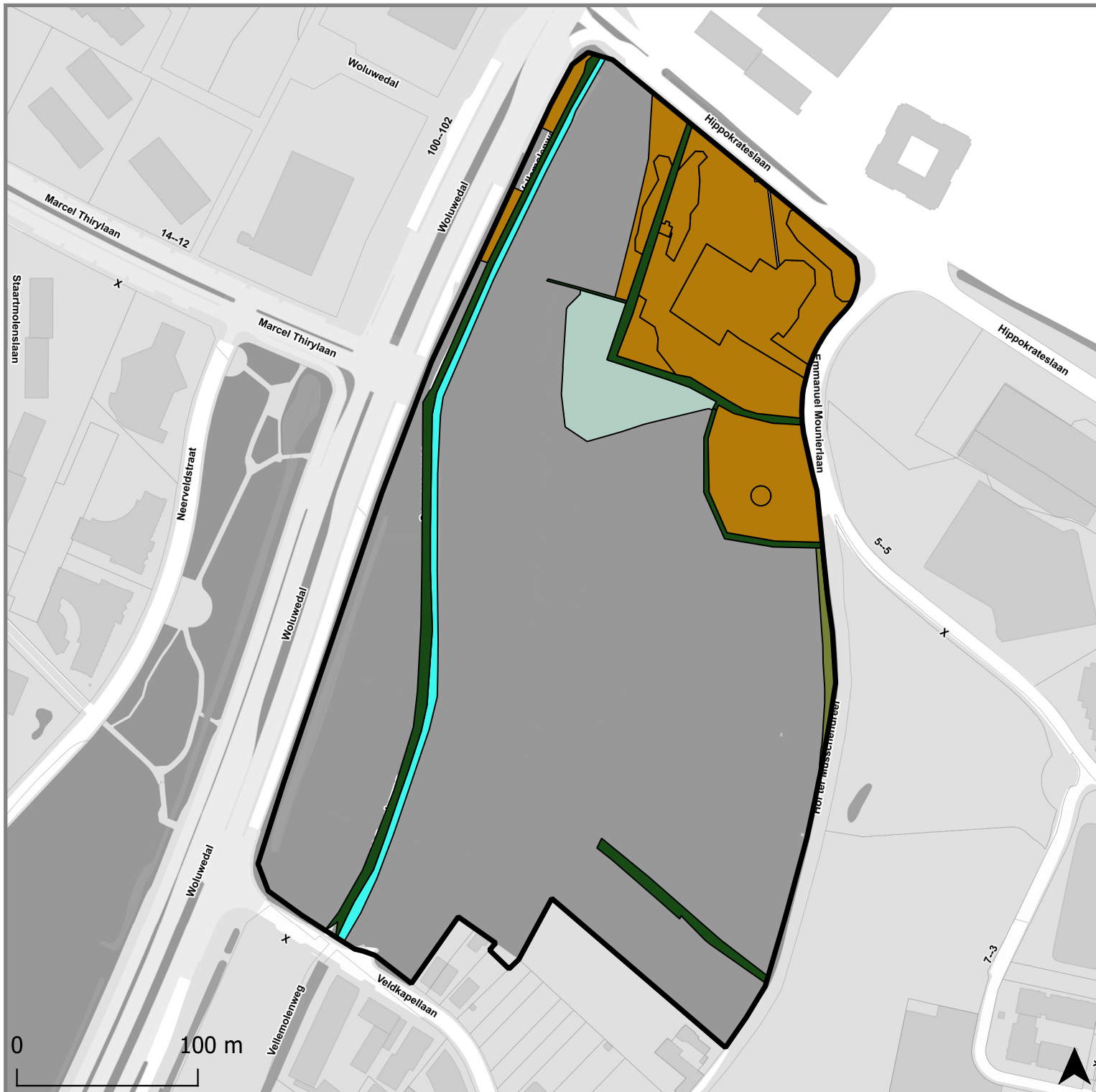
Overige natuurtypes in deelgebied IB11

Legende

 Deelgebied IB11

Overige natuurtypes binnen SBZ

- Boomgaarden
- Holle wegen
- Paden
- Tuinen en parken (+ gebouwen)
- Waterloop

Kaart 2

Beheerdoelstellingen in deelgebied IB11

Legende

 Deelgebied IB11

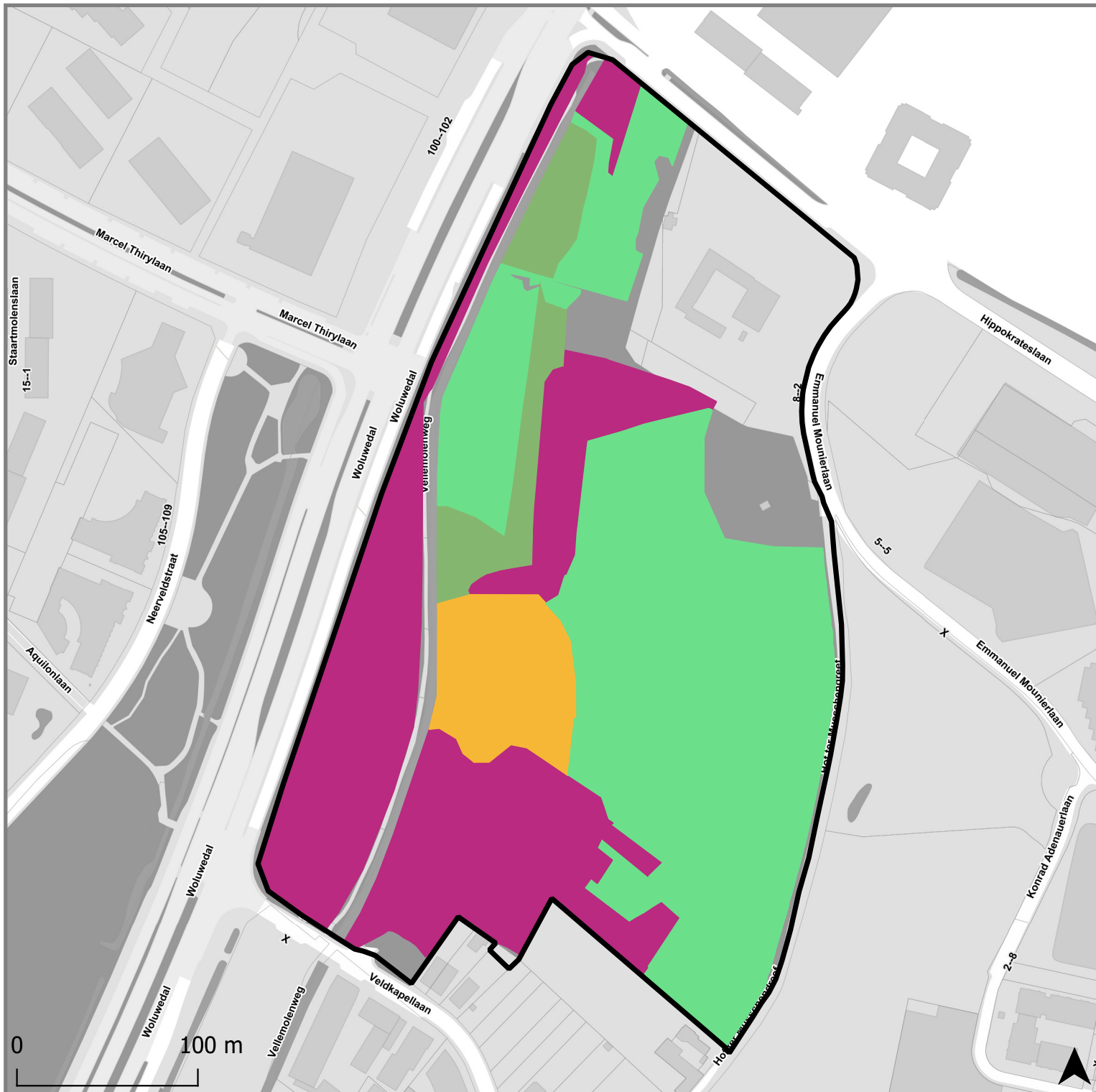
Beheerdoelstellingen

 Grasland of ruigte

 Type 4 - alluviaal bos

 Rietland

 Wetenschappelijke doeleinden

Kaart 3

Beheermaatregelen in deelgebied IB11

Legende

 Deelgebied IB11

Beheermaatregelen

 Hof ter Musschen

 Verbrande Molen

 bakhuis

 bronzone

 vochtige depressie

 behoud en onderhoud paden

 lokaal extensief en gefaseerd ruimen van watervegetatie en slib indien nodig (half sept-eind jan)

 beheer i.f.v. wetenschappelijk onderzoek

 extensieve begrazing + lokaal maaien van dominante soorten

 maaibeheer 1x/ jaar (sept-okt) (gefaseerd)

 maaibeheer 1x/3 jaar (sept-okt) (gefaseerd)

 maaibeheer 1x/4 jaar (eind aug - begin sep) (gefaseerd)

 maaibeheer 1x/maand (gefaseerd)

 maaibeheer 2x jaarlijks (half juni-half juli en sept), na enkele jaren verschraling 1x jaarlijks (sept)

 maaibeheer 2x/jaar (juni deels; sept. volledig)

 hakhoutbeheer

 nulbeheer

 selectieve hoogdunning

 onderhoudssnoei

 regulier beheer (graanveld)

7.6 Bijlage 6: Begeleidende achtergrondinformatie beheermaatregelen

7.6.1 Bestrijding Japanse duizendknoop

Japanse duizendknoop behoort tot de moeilijkst te bestrijden invasieve uitheemse planten in België. Haar uitbreiding gebeurt hoofdzakelijk vegetatief, hoewel onlangs werd aangetoond dat ze in België ook zaad produceert. Wanneer fragmenten van de plant verspreid worden, kunnen deze uitgroeien tot een nieuwe besmettingshaard.

De invasieve duizendknoop goed beheren, vraagt kennis van zaken. De aanpak hangt af van het stadium van besmetting. Best kan de populatie uitgeroeid worden in een vroeg stadium. Dan wordt verhinderd dat grote, monotone haarden kunnen ontstaan. Hierdoor worden toekomstige kosten voor populatiecontrole of het beperken van de hinder vermeden. De volledige groeiplaats dient herhaaldelijk aangepakt te worden om herkolonisatie na de bestrijding te vermijden.

Men kan planten afdekken, regelmatig maaien, uittrekken of uitgraven. Begrazing of behandeling met herbiciden zijn ook opties. Het succes van al deze beheermethodes is echter bijzonder variabel. Er is dus geen methode die 100% garantie biedt op een snelle en complete verwijdering. Maatwerk levert de beste resultaten. In sommige gevallen kan het volstaan de uitbreiding van de populatie tegen te houden. Resultaten uit veldproeven geven aan dat duizendknoopruigten minder sterk uitbreiden wanneer ze onaangeroerd blijven. Hoe minder ze verstoord worden, hoe minder duizendknoop gestimuleerd wordt om ondergrondse uitlopers te vormen en bijgevolg hoe trager de uitbreiding.

De aanplant van een bomen- of een struikengordel rondom of langsheen invasieve duizendknoop kan ook helpen om de haard in te dijken. Invasieve duizendknoop is beduidend minder productief op beschaduwde standplaatsen.

7.6.2 Woluwe

Inbrengen van dood hout

Het inbrengen van dood hout in een beek is een eenvoudige kosteneffectieve maatregel voor ecologische waterkwaliteit door het verbeteren van de hydromorfologische processen zoals stromingsvariatie en habitatheterogeniteit. Beide leiden tot een versterking van de macrofauna en plaatselijk macrofytendiversiteit. Naast het verhogen van de ecologische waarden van de beek, zijn positieve neveneffecten van het aanbrengen van dood hout in de beek het vergroten van de retentie van de beek en het verhogen van de beekbodem, waardoor de drainerende werking van diepe insnijding wordt tegengegaan. Een eroderen van de beekoever en het opstuwten of verstopt raken van de beek treden niet op wanneer bij het inbrengen van het dood hout het volgende protocol wordt gevolgd:

Het inbrengen van dood hout door houtig materiaal als doorstroombare verspreide 'houtpakketten' van boomstammen (diameter > 20 cm) en takken (diameter > 5 cm) aan te brengen in een beektraject. Iedere 'houtpakket' omvat minimaal 75% van de beekbreedte, maar bij voorkeur de gehele breedte, en beslaat een oppervlak van circa 10-15 m². Dit komt neer op een bedekking van 20-25% van de beekbodem in het betreffende beekgedeelte. De afstand tussen 'houtpakketten' bedraagt circa 25-40 m afhankelijk van de lokale situatie. Een traject van 500 m kan op een dag worden ingericht. Door de takken en boomstammen vanaf de oever in de beek te plaatsen en onderling te 'verweven' wordt extra stevigheid verkregen. Waar mogelijk worden per 'houtpakket' de dikkere boomstammen in de oever verankerd en worden de overige boomstammetjes en takken in deze vastgelegde structuren verweven. Het is de bedoeling dat bladval in de herfst zorgt voor een aanvulling van nog eens 25% organisch materiaal. Bij de keuze van het hout worden niet alleen dikke stammen maar zoveel mogelijk kronen gebruikt. Het verdient aanbeveling om de zogenaamde hardhout soorten, zoals eik en beuk, te gebruiken en wilg of populier te mijden omdat deze laatste soorten gemakkelijk uitlopen. De positionering van het hout is zodanig dat de stroomdraad niet langs de oevers ligt maar verspreid over het 'houtpakket' loopt. De 'houtpakketten' moeten zodanig ingericht worden dat het water tijdens de piekafvoer over de 'pakketten' heen stroomt.

Micromeanders ontwikkelen

Autonome morfologische processen op microschaal (binnen de beekbedding) kunnen worden gestimuleerd door bijvoorbeeld het inbrengen van dood hout (zie boven) of door selectief onderhoud van de bedding.

Waar structuren en/of vegetatie achterblijven ontstaat vertraging van de stroomsnelheid waardoor lokaal fijn materiaal sedimenteert. In geulen tussen organische structuren en gemaaide watervoerende delen van de bedding treden stroomversnellingen en lokale erosie op. Organische structuren leiden van nature vaak tot micromeandering. Micromeandering kan ook worden geïnduceerd door lokaal de oever af te graven en het weggegraven substraat aan de tegenoverliggende oever te deponeren. Natuurlijke erosie- en sedimentatieprocessen zullen de ontstane micromeander verder ontwikkelen.

Toepassing van deze maatregel vergt een geringe verandering in de wijze van onderhoud en geeft een grote ecologische winst. Een voordeel is de vergrote variatie in stromingsprofiel en morfologie. Ook het onderhoud wordt goedkoper omdat het te onderhouden oppervlak kleiner is of het onderhoud achterwege kan worden gelaten. Het resterende onderhoud vraagt wel een meer deskundige, gerichte en soms handmatige aanpak. Het toepassen van deze methode kan een begin zijn voor hermeandering. Wanneer dit niet gewenst is moet de overliggende zijde mogelijk beschermd worden tegen afkalving. De locatie van de micromeander moet daarom zorgvuldig worden gekozen (er moet voldoende ruimte zijn om op termijn een zekere meandering mogelijk te maken).

Binnen een jaar kan al effect optreden en de verdere ontwikkeling van de levensgemeenschap kan enige jaren in beslag nemen.

De kosten zijn gering bij aanleg, maar de onderhoudskosten kunnen iets stijgen.

Steile en overhangende oevers inrichten

Steile oevers komen in alle natuurlijke beken voor. De meest voor de hand liggende plaats is de buitenbocht van een meander, waar door erosie een terrasrand is aangesneden. Ook op plekken met boomwortels ontstaan steile en vaak zelfs overhangende oevers met een grote erosiebestendigheid. Boven het water vormen steile en overhangende oevers een potentiële vestigingsplaats voor planten, zoals mossen en varens, en dieren zoals holenbroedende vogels (ijsvogel) en onder water wordt schuilgelegenheid geboden aan vissen en macrofauna. Bij het graven van een steilwand of overhangende oever is de kans op een duurzame situatie klein. De morfologische omstandigheden moeten geschikt zijn. Bij voorkeur worden andere processen zo beïnvloed dat het ontstaan van dergelijk structuurvormen wordt bevorderd. Voor het ontstaan van een steilwand is een bochtstroming nodig op een locatie met een hogere rand, waarbij de stroming over genoeg vermogen beschikt om de oever te eroderen. Overhangende oevers ontstaan op vergelijkbare wijze door onderspoeling (erosie) van de oevervegetatie, vaak bomen.

Commission de l'Environnement

de Bruxelles et Environs C.E.B.E.

Rue J.B. Mosselmans, 44

1140 Bruxelles

Tél. : 02/460.38.54

PLAN DE GESTION DU SITE DE L'HOF TER MUSSCHEN

Ce plan est divisé en deux parties : les aménagements souhaitables et la gestion proprement dite. Il se base sur les données du professeur M. Tanghe (Etude phyto-écologique et conseils de gestion) et l'expérience acquise par les membres de la Commission de l'Environnement de Bruxelles et Environs dans leur gestion du site de l'Hof ter Musschen (depuis 1988) et de sites similaires. Il a été avalisé par le professeur Ph. Lebrun de l'UCL en 1988. 1994

Cette version est une actualisation de notre plan de gestion faite en mars 2020.

Il s'inspire des principes suivants :

➤ *Principes d'aménagement :*

1. Protection du site ;
2. Développement du potentiel de richesse biologique ;
3. Mise en valeur tendant à faire connaître et reconnaître la valeur biologique du site ;
4. Accessibilité du public.

➤ *Principes de gestion :*

1. Maintenir et favoriser la diversité et la richesse biologique par un entretien systématique selon du plan précis et un contrôle régulier de l'évolution ;
2. Tenir compte de tous les aspects biologiques (botaniques, entomologiques, ornithologiques, herpétologiques, mammologiques, bryologiques, mycologiques, ...) historiques, culturels et esthétiques.

1. LES AMENAGEMENTS

A. Le site proprement dit.

- Aménager des clôtures et passages complémentaires pour pouvoir organiser un pâturage extensif sur l'ensemble des prairies non fauchées ;

- Entretien des arbres fruitiers, veiller au renouvellement des arbres morts ;
- Veiller à un aménagement du rucher de façon à l'intégrer dans le paysage.

❖ PROTECTION DU SITE ET MAINTENANCE.

- Nettoyage

- Assurer un nettoyage régulier de l'ensemble du site et de ses abords.

- Contacts avec les propriétaires des fermes (Hof ter Musschen et Van den Bosch)

- Veiller à la compatibilité de tout aménagement avec le site classé.

- Clôtures à chevaux

- Réparer et entretenir les clôtures.

- Contacts avec les propriétaires des chevaux

- Veiller au suivi des conventions réglant l'usage des prairies (pâturage extensif).

- Contacts avec l'UCL et les Cliniques St-Luc

- Veiller à la compatibilité de tout aménagement avec le site classé.

§ Joene.

- entretien site équestre
- Jockey le 1/2 par an

- Interventions ponctuelles : fauches, plantation et dégagement éventuels

Cette zone n'est pas dans la convention de gestion de la CEBE

- **Peupleraie (partie f, symbole arbre _____)**

- Pas d'intervention hormis certaines plantations.

- **Sentiers et haies le long du cheminement**

- Dégager les sentiers pour permettre le cheminement des visiteurs en toute saison ;
- Entretien des haies.

- **Drève Hof ter Musschen et talus**

- Tailler les branches qui gênent le passage ;
- Veiller à un renouvellement des espèces ligneuses.

- **Mares et bief UCL :**

- Contrôler le développement des ligneux ;
- Limiter l'expansion de plantes envahissantes ;
- Supprimer les embâcles.

- **Plans d'eau**

7 Gils

- Entretien des plans d'eau et les mares (pour éviter l'envahissement par la végétation herbacée et les plantes ligneuses) ;
- Contrôler le niveau de la nappe d'eau grâce au système d'ajustement précis de l'élément mobile de l'ouvrage hydraulique (tuyau vertical à hauteur réglable).

- **Woluwe**

- Veiller à l'entretien des berges en coordination avec l'IBGE ;
- Assurer le fauchage lorsque nécessaire ;
- Entretien du cours d'eau (enlèvement des embâcles).

- **Verger et rucher (symbole arbre _____ et carrés remplis _____)**

8 Rose

- ✓ Faucher deux fois par saison (fin juin et début octobre) avec évacuation du produit de la fauche ;
- Roselière (partie 2 en pointillé): 2 bleu
 - ✓ Faucher un quart tous les ans avec évacuation du produit de la fauche ;
- Zone des sources (partie 3 à traits ondulés): 4 vert
 - ✓ Faucher une fois par saison (en octobre) avec évacuation du produit de la fauche ;
- Haut des berges et partie rudéralisée 4 (symbole):
 - ✓ Faucher plusieurs fois par saison avec évacuation du produit de la fauche ;
- Roselière communale (partie 5 hachurée à traits interrompus): 2 bleu
 - ✓ Faucher un quart tous les ans avec évacuation du produit de la fauche.
- **Grande prairie pâturée de l'UCL (partie b à lignes verticales)** 5 Moen
 - Assurer un pâturage extensif ;
 - Faucher occasionnellement des plantes rudérales (orties, chardons...) qui deviendraient trop envahissantes.
- **Roselière et prairie mésophile et hydrocline du côté de l'avenue Hippocrate (partie c)**
 - Faucher un quart de la roselière tous les ans avec évacuation du produit de la fauche (partie en pointillé); 6 brun
 - Friche face au fournil : contrôler les espèces rudérales par des fauches locales et faucher une fois par saison (octobre) un quart de la zone avec évacuation du produit de la fauche.
- **Aulnaie et saulaie marécageuses dans la zone des ruisseaux (partie d, symbole arbre)**
 - Arbres en têtard : élaguer tous les 5 ans.
- **Alignement de saules têtards du côté de la ferme Van den Bosch, dans la prairie pâturée de l'UCL, sur la rive gauche de la Woluwe et le long de l'avenue Hippocrate (symbole arbre)**
 - Elaguer tous les 5 ans
- **Bosquet de la rive gauche de la Woluwe (partie e, symbole arbre)**

- Protéger les arbres isolés et les haies des chevaux par des clôtures appropriées. Renouveler et compléter ces arbres et haies si nécessaire.
- Planter le long de l'avenue Hippocrate et du boulevard de la Woluwe pour couper certaines vues vers le boulevard et les buildings ;
- Camoufler les regards d'égouts dans la grande prairie pâturée de l'UCL (partie b) par des plantations ;
- Prévoir le renouvellement des saules-têtard ;
- Prévoir le renouvellement des arbres fruitiers faisant partie du verger ;
- Prévoir le remplacement progressif des peupliers du Canada de la peupleraie (partie f) (éventuellement par la technique de décortication annulaire), afin de favoriser le repeuplement spontané par des espèces indigènes (frênes, saules, aulnes, érables...) ;
- Prévoir la plantation d'arbres (espèces indigènes) en cas de nécessité et ce suite à des événements circonstanciels (sécheresses, tempêtes, dégradations anthropiques volontaires ou accidentelles, ...) ;
- Conserver sur le sol des arbres tombés ou abattus là où ils ne gênent pas ;
- Réhabiliter la prairie en bordure de la ferme Van de Bosch (partie g) ;
- Aménagement de plans d'eau :
 - Réaliser les ouvrages nécessaires pour maintenir le niveau d'eau approprié dans les prairies marécageuses (petit barrage sur les ruisseaux qui rejoignent la Woluwe) ;
 - Réaliser des aménagements pour favoriser la/les mare(s) dans la grande prairie pâturée de l'UCL et dans les clairières de la peupleraie.

B. Le moulin à vent

Prévoir l'aménagement de ses abords : partie accessible au public (point-de-vue), clôtures (plantations) et prairie (fauchage ou pâturage extensifs).

C. Le fournil

Assurer l'entretien du petit bâtiment et de l'aménagement intérieur permettant l'organisation de petites expositions, l'accueil des volontaires de gestion (pique-nique en temps de pluie), le dépôt du matériel de gestion et la réutilisation du four à pain.

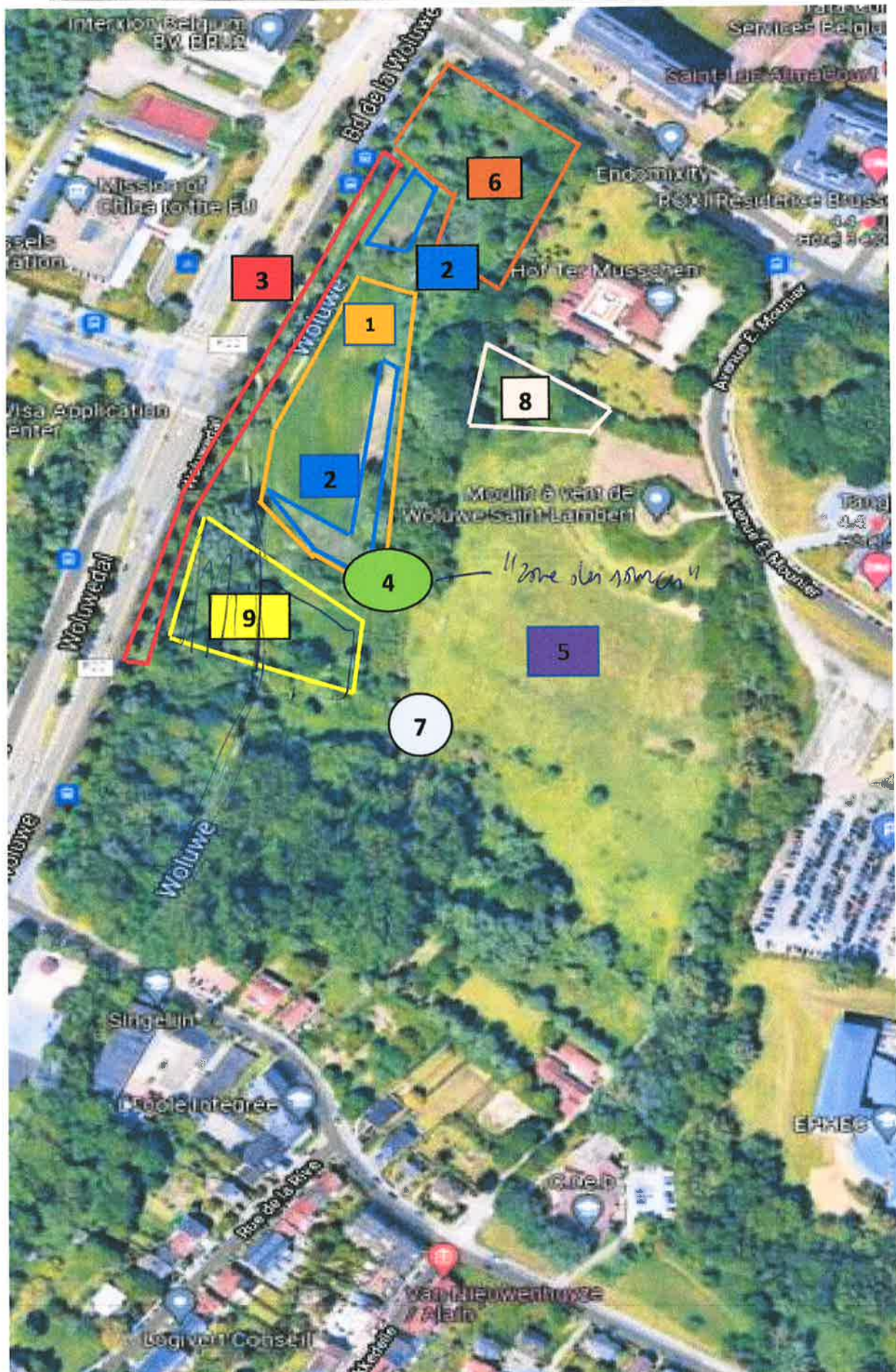
2. PLAN DE GESTION ANNUEL (voir carte)

❖ GESTION ÉCOLOGIQUE.

- **Complexe de marais et de prairies humides**
 - Prairie marécageuse de l'UCL (partie 1 hachurée étroitement) :

1 orange

ANNEXE AU PLAN DE GESTION DU SITE DE L'HOF TER MUSSCHEN

© Antea Group 2022

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.